

SAİD PAŞA'NIN KASİDE-İ BÜRDE TAHMİSİ*

Vesile ALBAYRAK SAK**

ÖZET

Milattan önce V. yüzyıla kadar uzanan, Arap edebiyatının en parlak devrini oluşturan Cahiliye devri şiiri kaside, Arap şiirinin bilinen ilk ve en köklü nazım şeklidir. Kaside, Muallakat adı verilen ilk örneklerinden başlayarak edebiyatımıza intikal edinceye kadar birçok tecrübe geçirmiştir.

Kaside-i bürde ve kaside-i bür'e'ler ise işlediği konu bakımından diğer kasidelerden ayrılıp kendi başlarına müstakil bir eser olma hüviyeti gösterirler. Adındaki ihtilaf yüzünden daima birbiriyle karıştırılan bu kasidelerden adını "bürde" isimli Cahiliye devrinden beri Arapların büründüğü ve yatarken örtündükleri bir çeşit yün hırkadan alan Kaside-i Bürde, Ka'b b. Zühayr'ın Hz. Muhammed için yazdığı ünlü kasideye verdiği isimdir. Üzerinde çalışığımız Said Paşa'nın Kaside-i Bürde'si de dahil olmak üzere diğer birtakım Kaside-i Bürde'ler ise Mısırlı Süfi ve şair Muhammed b. Said el-Busîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı kasideler olup Kaside-i Bür'e diye anılmakta ancak literatürde Kasidetü'l-Bürde diye tanınmaktadır. Busîrî'nin yazdığı El-Kevâkibü'd -dürriyye Fi Medhi Hayri'l-Beriyye adını verdiği bu eserinin edebiyatımızda birçok tercüme, şerh ve tahmisleri bulunmaktadır. Diyarbakırlı Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi de bunlardan biridir. Sanatkâr bir aileye mensup olan, kâtiplik, mutasarrıflık gibi değişik devlet hizmetlerinde bulunan Said Paşa, bu görevleri yanında özellikle şiir üzerinde emek sarf etmiş, Busîrî'nin eserini üç dilde tahmis etmiştir. Birçok şairin Hz. Peygamber'in şefaatine nail olma düşüncesiyle yola çıktığı ve bir ibadet telakki ettiği Türkçe eserler, aynı mevzuları ana hatlarıyla paylaşmalarına rağmen şairlerin kültür seviyeleri, hayata bakış açıları ve şairlikleri güç ve kudreti nispetinde farklılıklar göstermektedir. Kendi kendini yetiştirmiş, uzak bir vilayette yaşamakla birlikte eserleri ve şiirleriyle kendini kabul ettirmiş dürüst bir devlet adamı olan Said Paşa da Hz. Peygamber sevgisini derinden yaşamış, bu tahmisıyla Kaside-i Bürde vadisinde eser veren şairler kervanına katılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kaside, Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e, Said Paşa, Tahmis.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Öğretmen-MEB, El-mek: albayrak_vesile@hotmail.com

SAİD PASHA'S KASİDE-İ BÜRDE TAHMİS

ABSTRACT

Cahiliye Age's poem kaside is the first and the most radical verse type of Arabic Poetry, has rooted till the 5th century BC which consists of the most brilliant age of Arabic Literature. Kaside has experienced so many changes until it takes place into our literature by starting from its first samples called Muallakat.

Kaside-i bürde and kaside-i bür'e are different from the other kinds of Kaside in terms of performed subjects so they show an autonomus production on their own. These types of kaside which are always confused because of the controversy in its name, take its name from a kind of wool cardigan which Arabians wrap and cover while sleeping. Has been known as "bürde" is a name that is given by Ka'b b.Züheyr who has written Kaside-i Bürde for The Prophet. Including Said Pasha's Kaside-i Bürde that we work on, the other kinds of Kaside-i Bürde which has been written by Egyptian sūfi and poet Muhammed b.Said El Busîri for the Prophet, has been referred as Kaside-i Bür'e but known as Kasidetü'l-Bürde in the literature.

This work who has written by Busîri, he gives the name of El-Kevakibü'd -dürriyye Fi-Medhi Hayri'l-Beriyye instead of it, has been available several translations, comments and tahmis of its in our literature. Said Pasha from Diyarbakır whose Kaside-i Bürde Tahmis is one of them.

Said Pasha who has an artist family and worked as a clerkship and liutenant governor toil has worked on poetry in addition to his duties and has done embarkation on Busîri's production in three languages. The Turkish productions which several poets consider as worship and with the thought of intercession of The Prophet, has shown some differences at the rate of their perspective on life and might and power of their poetry though they share the same subjects with the main lines. Said Pasha who has improved himself and has made himself accepted with his poems and is an honest state man in addition that he lives in a far province, has lived the love of The Prophet deeply and with his tahmis, he has taken place among the poets who produces poems.

Key Words: Kaside, Kaside-i Bürde, Kaside-i Bür'e, Said Paşa, Tahmis.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

GİRİŞ

Milattan önce V. yüzyıla kadar uzanan, Arap edebiyatının başlangıcını ve en parlak devrini oluşturan Cahiliye devri şiiri kaside, Arap şiirinin bilinen ilk ve en köklü nazım şeklidir. Kaside, "niyet etmek, yaklaşmak" gibi birçok anlam ihtiva etse de daha çok belli bir maksatla yazılmış şiirdir.

Kaside, Muallakat adı verilen ilk örneklerinden başlayarak edebiyatımıza intikal edinceye kadar birçok tecrübe geçirmiştir.

Hiz. Peygamber'in vefatından sonra Kuran-ı Kerim'den başlayarak hicrî II. asırdan itibaren hadis kitaplarıyla devam eden, ardından fıkıh ilmine yönelen geniş akademik platformda oluşan zengin dinî literatürün talim ve tedrisi için pratikler geliştirilmiş; manzum kaleme alma biçimi gelenekselleşmiş¹, bütün yeni telakkileri, bu yeni bilgileri asırlarca âlimler izah için uğraşmışlar, şairler de bu fikirlerden mühlhem olarak² çeşitli edebî tür ve şekillerde birçok eser ortaya koymuşlardır. Şurası gerçektir ki bütün dünyada hiçbir peygambere, hiçbir din veya doktrin müessesesine, istisnasız hiçbir şahsa dair, Hazret-i Peygamber'e olduğu kadar çeşitli şekil ve türler de, asırlar boyunca muhtelif eserler devamlı bir tarzda teşekkül etmemiştir. ³Hiz. Peygamber'e duyulan samimi sevgi ile Peygamber Edebiyatı ⁴ diyebileceğimiz kadar zengin türlerle onun hayatının her safhası, onunla ilgili bütün hususiyetler edebiyatımıza aksetmiştir.

İşlediği konu bakımından diğer kasidelerden ayrılan, kendi başına müstakil bir eser olan kaside-i bürde ve kaside-i bür'eler ise sadece İslâm dünyasında değil Batı'da da ilgiyle karşılanan, Latinceye çevrilen eserler olma özelliği göstermektedirler. Adındaki ihtilaf yüzünden daima birbiriyle karşılaştırılmakta olan bu kasidelerden adını bürde isimli Cahiliye devrinden beri Arapların büründüğü ve yatarken örtündükleri bir çeşit yün hırkadan alan Kaside-i Bürde, Ka'b b. Züheyr'in Hiz. Muhammed için yazdığı ünlü kasideye verdiği isimdir.

İlk mısrasında geçen "bâned Suâd" (Suâd gitti) cümlesinden ötürü "Kaside-i bâned Suâd" olarak da ünlü kasidenin hikâyesi şöyledir.⁵ Meşhur muallaka şairlerinden Züheyr Bin Ebi Selma'nın şair olan iki oğlu Ka'b ve Buceyr, Mekke fethedilirken koyunlarını toplayıp şehirden kaçmıştır. Ebraka'l-Azzâf suyunun başına varınca böyle bir kaçışın anlamsız olduğunu düşündüler. Ka'b, küçük kardeşi Buceyr'in geri dönüp Hiz. Peygamber'in durumunu araştırmasını söyledi. Buceyr ise, Hiz. Muhammed'in yanına gelince Müslümanlığı kabul etti. Bunu duyan Ka'b, kardeşini bir şiirle hicvetti. Sonra da yaptığı bu hareketin başına iş açacağından korkarak kaçmaya başladı. Ancak başvurduğu hiçbir kabile tarafından kabul görmeyince kendisini kaçışın değil Hiz. Peygamber'in affına sığınmanın kurtaracağını anladı. "Bâned Suâd" diye başlayan kasidesini hazırlayıp Medine'ye geldi. Kasidesini Hiz. Peygamber'e okudu. Methiyesinin başlangıç beyitlerinin tercümesi şöyledir:

"Suâd benden uzaklaştı, kalbim şimdi hüznü.

Onun arkasında perişan, fidyesi ödenmemiş, elleri zincirlerle bağlı hâlde.

Suâd yok artık, ayrılık sabahı kabilesi ile göç ederken,

Sürmeli gözlerinin mağrur ve müstağni bakışlarıyla inleyen bir ceylan gibiydi."⁶

¹ Muhittin Eliaçık, Şemsi Paşa'nın Manzum ve Muhtasar Vikâyetü'r-Rivâye Tercümesi, Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, 2009, Sayı:2,s.16.

² Ağâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, Enderun Yay., İstanbul 1984,s.9.

³ Âmil Çelebioğlu, Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul 1988,s. 356.

⁴ Emine Yeniterzi, Türk Edebiyatında Na'tlara Dair, Türkler, C.II. Ankara 2002,s.762.

⁵ Emine Yeniterzi, Divan Şiirinde Na't, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, s. 5.

⁶ Mahmut Rifât Kademoğlu, Kaside-i Bürde, Şâmil İslam Ansiklopedisi, C.4, Şâmil Yay., İstanbul 2000,s.278.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Sevgilinin ayrılığından duyulan üzüntü ve onun vefasızlığını anlatan bu beyitler, Cahiliye dönemine ait izler taşırsa da Hz. Peygamber'in övüldüğü kısım sonraki methiyeleri etkileyecek güçtedir.⁷

"Öyle bir makamda bulunuyorum ve öyle şeyler görüp işitiyorum ki bu makamda o gücü ve dayanıklılığıyla fil bulunsa ve görüp işitseydi;

Allah'ın izniyle, Resûlullah'ın verdiği emniyet imdadına yetişmedikçe, korkusundan tir tir titrerdi.

Muhakkak ki Allah'ın elçisi; Allah'ın nuruyla hak ve hidâyete ulaşan keskin kılıçlardan bir kılıçtır."⁸

Şair, Hz. Muhammed için yazdığı kasidenin nesib bölümünden sonraki Peygamber'i öven beyitleri okuyup bitirince Hz. Muhammed, arkasındaki bürdeyi (hırkayı) şaire ihsân etmiş, kasidenin adı da Kaside-i Bürde olarak kalmıştır.⁹

Tamamı 57 veya 59 beyit olarak değişen kasidenin 38 beyitlik nesib bölümünden sonraki beyitlerde Hz. Peygamber'e övgü yer alır.

Üzerinde çalıştığımız Said Paşa'nın Kaside-i Bürde'si de dahil olmak üzere diğer birtakım Kaside-i Bürde'ler ise Mısırlı sûfi ve şair Muhammed b. Said el-Busîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı ve El-Kevâkibü'd -dürriyye Fi Medhi Hayri'l-Beriyye adını verdiği manzume kafiye revisinden dolayı El-Kasidetü'l-Mimiyye, şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de Kasidetü'l- Bürde diye meşhur olmuştur.¹⁰ Karışıklığa meydan vermemek için Busîrî'nin kasidesi Kasidetü'l - Bür'e diye anılmışsa da literatürde Kasidetü'l- Bürde diye tanınmaktadır. Âbidin Paşa bu ihtilafı: "Bazıları, Kaside-i Bür'e'dir, çünkü kasidenin müellifi bu kasideyle şifâ bulup sıhhatine kavuşmuştur derler. Bazıları da Kaside-i Bürde'dir, çünkü bu kaside Resûlullah'ı methettiğinden ona lâyük bir elbise veya onun bürdeleri mesabesindedir, demişlerdir. Bazıları da Bürdiyye demişlerdir. Onlara göre Resûlullah'a bu kaside okunurken mübarek bürdelerini İmam-ı Busîrî'ye giydirmişler. Kaside-i Bürey'de de denmiştir ki, bu yanlıştır. Ulemâ arasında Bürde diye meşhurdur."¹¹ şeklinde açıklamıştır. Yine aynı kaynakta bir gün evine giderken bir pîr-i fânînin: "Yâ Busîrî! Bu gece Resûlullah'ı rüyada gördün mü?" sorusuna muhatap olduğu "Hayır, görmedim." cevabının ardından kalbine o anda Hz. Peygamber'in aşk ve muhabbetinin düştüğü, hemen evine gittiği, o akşam rüyasında Hz. Peygamber'i gördüğü, uyanınca içinin neşe ve huzurla dolduğu, Peygamber'i metheden Mudariyye; Hemziyye gibi birçok kaside yazdığı anlatılır. Daha sonraları vücûdunun yarısının felç olduğu, yürüyemez ve hareket edemez duruma düştüğü, o zaman Kaside-i Bürde'yi yazıp bununla Cenâb-ı Hakk'tan şifâ dilediği, kasideyi bitirdiği gece rüyasında Hz. Peygamber'i görüp bu kasideyi ona okuduğu, Resûlullah'ın mübarek elleriyle felçli âzâlarını meshettiği, Busîrî'nin uyanınca hastalığının yok olduğunu görüp Allah'a şükrettiği ve yine o gecenin sabahında Şeyh Ebu'r Recâ'nın :

" – Yâ Busîrî! Fahr-ı âlemi methettiğin kasideyi getir." demesi üzerine Busîrî'nin cevaben:

"- Resûlullah'ı metheden kasidelerim pek çok, hangisini istiyorsunuz?" deyince Şeyh'in

⁷Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 6.

⁸Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 6.

⁹Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler-İsimler-Eserler-Terimler), Dergah Yay.,C. 5, İst. 1982, s. 212.

¹⁰İslam Ans. Kasidetü'l-Bürde Mad. C. 24, s. 568.

¹¹Âbidin Paşa, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi, Sadeleştiren: Ömer Faruk Harman, İstanbul 1977, s. 9.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

"Emin Tezekkür-i Cîranin bizî Selem, mezecte dem'an cerâ min mukletin bi demi, beytiyle başlayan kasideyi istiyorum. Çünkü sen onu Peygamber'in huzurunda okurken işittim. Ve Peygamber'in çok memnun olduğunu gördüm." dediği ifade edilir.¹²

Tespit edilebilen en eski kaynaklarda 160 beyit olan kaside, daha sonraki nüsha ve şerhlerde 165 beyte kadar çıkmaktadır. Aruzun basit bahriyle yazılan kasidenin 12 beyti nesibtir. 16 beytinde nefsinde ve nefsinin isteklerinden; 30 beytinde Hz. Peygamber'e övgüden; 19 beytinde Hz. Peygamber'in doğumundan; 10 beytinde kendisine dua edenlerden; 17 beytinde Kuran-ı Kerim'den; 13 beytinde miracdan; 22 beytinde cihaddan; 14 beytinde istiğfardan ve 9 beytinde Allah'a yakarıştan (münacaat) bahsedilir.

Bütün İslâm medeniyetinin ortak ürünleri olarak algılanan¹³ bu eserler her türlü sanat endişesinden uzak bir anlayış çerçevesinde kaleme alınmışlar, bunun sonucu olarak da duyguda, samimiyette ve rikkatte en üst seviyeye ulaşmışlardır. Edebiyatımızda birçok tercüme¹⁴, şerh ve tahmisleri bulunan kasidenin peygamber sevgisini ifade etmede adeta bir ibadet telakki edilmesi bu konuda vücûda getirilen eserlerin çokluğunun ana nedeni olmuştur.

Süleyman Nahîfî (1842–1879), Mustafa Maksud Resâ, Kureyşîzâde Mehmed Fevzi(1867),Muhammed Fevzi(1856-1867)¹⁵, tahmislerinin yanı sıra Raif Mehmed (Mollacıkzâde), Abbas Fevzi Dağıştanî (1893), Kemâlî Kemâleddin Mehmed Efendi (Taşkoprîzâde)¹⁶ gibi şairlerin Türkçe; hatta Nahîfî ve Şeyhülislâm Yahyâ'nın Arapça, Farsça tahmisleri de kaleme aldıkları bilinmektedir.

Said Paşa da bu şairlerden biridir. Diyarbakırlıdır.¹⁷ Süleyman Nazîf, İbrahim Cehdî gibi sanatkâr bir aileye¹⁸ mensuptur. Süleyman Nazîf Efendi'nin oğlu olup 1833'te henüz bir yaşındayken babasını kaybetmiştir. İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın verdiği bilgilere göre 1849'da Diyarbakır tahrirat kalemine başlamış, 1857'de Hâcegânlık rütbesine, 1861'de vilayet tahrirat baş kitabetine, beş sene sonra mektupçu muavinliğine, 1868'de mektupçuluğa ve 1872'de de Mirmiranlık rütbesiyle Mamuretilazîz mutasarrıflığına tayin olunmuştur. Mektupçuluk, mutasarrıflık gibi devlet hizmetlerinde bulunduğunu diğer kaynaklar da¹⁹ doğrulamaktadır.

Elazığ, Maraş, Mardin'den sonra Paşa, Muş Mutasarrıflığı'na tayin edilmişse de bir yıl sonra Maraş'ın havasına imtizac edemediğinden rahatsızlanmış ve bu görevinden istifa ederek Diyarbakır'a dönmüştür.²⁰ 1878'deki Siirt Mutasarrıflığının ardından 1886'dan sonra İstanbul'a gelen Said Paşa bir müddet burada yaşamış; Mardin ve Diyarbakır'da birlikte olduğu Ali Emîrî²¹ ile İstanbul'da da karşılaşmış, ardından 1887'de kendisine Rumeli Beylerbeyliği rütbesi verilmiştir. Çok dürüst ve ahlâklı bir insan olan Paşa bürokratik çekişmeler ve siyasi tercihler sonucunda zarar

¹² Âbidin Paşa, a.g.e., s. 8.

¹³ Bahattin Kahraman, Le'âli ve Abdurrahîm Karahisârî'nin Manzum Kaside-i Bürde Tercümeleri, Türkiyat Araştırmaları Dergisi,1997, Sayı:4,s.57.

¹⁴ Ebubekir Sıddık Şahin, Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Mustafa İsen), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.

¹⁵ Muhammet Kuzubaş, Muhammed Fevzi'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri(Kaside-i Bürde Tahmis ve Şerhi),Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2007, Sayı:1/1, s.156.

¹⁶ Bahattin Kahraman, Bûsîrî'nin Kaside-i Bürde'si Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler, S.Ü. Fen-Edebiyat Fak., Edebiyat Dergisi, 1991, Sayı:6, s. 173.

¹⁷ Mehmed Süreyyâ, Sicill-i-Osmanî, İstanbul 1311, C.3, s. 49.

¹⁸ Nail Tuman, Tuhfe-i Nâilî, Haz. C.Kurnaz-M Tatçı, Ankara 2001. C. 1, s. 438.

¹⁹ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri,İstanbul 1988. C.5, s. 1609-1613; Sicill-i Osmânî, a.g.e., s. 49; Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, Ankara 2000, C. 2, s. 241-244.

²⁰ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, a.g.e., s. 1609-1613.

²¹ Ali Emîrî Efendi, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid, İstanbul 1327, C.1, s. 65.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

görmüş; Midhat Paşa'nın sadrazam olmasını tebrik ederken aynı kıtada Sadrazam Mahmud Nedim Paşa'yı tenkid etmesi görevinden alınmasına neden olmuştur.²²

1888'de Said Paşa valilik beklediği sırada ikinci defa Muş'a tayin edilmiş, rahatsızlığı sebebiyle Mardin mutasarrıflığına geri dönmüş, 1891'de vefat etmiştir.

Said Paşa, ilmin derinliğini hayatının neredeyse tümüne taşımıştır. Kendi tahsilini ikmâl ederken çevresindeki insanların yetişmesine de katkıda bulunmuştur. Diyarbakır'ın ünlü bilginlerden ders alarak İslâmî ilimleri tahsil etmiş, Elazığ mutasarrıflığındayken matematiğe başlamış, Diyarbakır'daki bir papazdan Fransızca dersleri almış, kendisi de çalışarak Fransızcasını ilerletmiştir. Arapça ve Farsçayı iyi bilen Said Paşa, eserleriyle kendisini kabul ettirmiştir.

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın verdiği bilgilere göre Said Paşa'nın vazifesi haricinde hiçbir para kabul etmediği, israf ve sefahetten kaçındığı, vefatında yalnız 14 lirası olduğu için atının ve bazı eşyalarının satılarak cenazesinin kaldırıldığı ifade edilmiştir. Evinde ilmî ve edebî toplantılar yapan Said Paşa'nın şiirinin hakîmâne²³ ancak nesrinin nazmından akva olduğu²⁴ belirtilir. "Müstakim ol Hazret-i Allah utandırmaz seni" nakaratlı manzumesinin mükemmel bir ahlâk dersi olduğu ifade edilmektedir.²⁵ Divanı, Mir'at ü'l-İber, Mir'at-ı Sıhhat, Hulâsa-i Mantık, Tabsıratü'l-İnsân, Nuhbetü'l-Emsâl, Mîzânü'l-Edeb, İlm-i Hesâb, Encümen-i Şu'arâ, Diyarbakır Tarihi, Kaside-i Bürde tercümesi olmak üzere farklı sahalarda 602 cilt eserinin bulunduğu ifade edilmektedir.²⁶

Ancak İstanbul Arkeoloji Müzesinde Said Paşa'nın kendi kitapları arasında 145²⁷ numarada görülen ve Divan'ın müsveddelerinin bulunduğu bir defterde kendisinin eseri muhtasaran ve nesirle tercüme ettiği, "tercüme-i mensure" ifadesine bakılırsa şairin kaynaklarda söz edilmeyen bu tahmininin yanında mensur Kaside-i Bürde tercümesinin de bulunduğunu öğreniyoruz.

Bir Kaside-i Bür'e tahmisi olan üzerinde çalıştığımız Said Paşa'nın Kaside-i Bür'esi de Busîrî'nin eseri gibi 10 bölüme ayrılmış olup hemen az farkla aşağıdaki sıralamaya uygundur. Mefâilün/Feilâtün/Mefâilün/Feilün aruz kalıbıyla kaleme alınan tahmiste, vezin hataları yok denecek kadar azdır. Ancak şairin bazı beyitlerde vezin gereği tamlamaları okumadığı görülmektedir. Tahminin faslû'l-evvel bölümünde: nefsin ta'zili; faslû's-sâni'de: nefsin istekleri ve hâllerinden; faslû's-sâliste: Hz. Peygamber'e övgüden; faslû'r-râbi'de: Hz. Peygamber'in doğumundan; faslû'l-hâmiste: kendisine dua edenlerden; faslû's-sâdis'te: Kuran-ı Kerim'den; faslû's-sâbi'de: miracdan; faslû's-sâmin'de: cihaddan; faslû't-tâsi'de: istiğfardan son bölüm olan faslû'l-âşir'de ise Allah'a yakarıştan (münacaat) bahsedilir.

Makalemize almadığımız ilk 11 sayfalık bölümde şair, eseri tahmis ederken izlediği yoldan, Süleyman Nahîf'den sonra bu işi yapmanın güçlüğünden söz eder. Arapça, Farsça, Türkçe üç dilde yapılan bu karışık (tesbi' ve ta'şir de var) tahmiste Said Paşa, Hz. Peygamber'e müsenna, murabba, muhammes, müsemmen ve mu'aşşer olarak 40 kadar na't yazdığını ifade eder. Vezin ve kafiye izlediği yolu da belirten Said Paşa, Hz. Peygamber'in şefaatinin uman dua cümlelerinden sonra tahmise geçer.

Hacegândân divan kâtibi, Arapça ve Farsçaya vâkıf Said Paşa, metne almayı gerekli görmediğimiz Farsça bitiriş cümlelerinden sonra eserin tab' ve temsil tarihini 1259 (m.1843) olarak

²² Kenan Erdoğan, Diyarbakırlı Said Paşa Divanı, Manisa 2004, s. 8.

²³ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 241.

²⁴ F. Reşâd, Eslâf, İstanbul 1312, C.2, s. 20-23.

²⁵ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 241.

²⁶ Kenan Erdoğan, a.g.e., s. 15.

²⁷ Kenan Erdoğan, a.g.e., s. 17.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

gösterir. Başında beğenilip sevildiğinin bir işareti olarak kabul ettiğimiz bir methiye ve tarihi de bulunan bu Kaside-i Bür'enin esas ismi El-Kevâkibü'd-dürriyye Fi Medhi Hayri'l-Beriyye'dir.

Kaside-i bürde ve kaside-i bür'e'ler; Mesnevî-i Şerîf, Bostan ve Gülistan, Pendnâme, Mantıku't-Tayr, Muhammediyye, Mevlid-i Şerîf (Vesiletü'n-Necât), Şifâ-i Şerîf, Kısâs-ı Enbiyâ gibi, camilerde tedris ettirilen hatta Türkçe tercüme, şerh ve haşiyeler eşliğinde okutulan dersler arasında²⁸ yer alırlar. İslâm dünyasında onun kadar meşhur olan ve çok okunan; üzerine şerh, tahmis, tesdis, tesbi', teştir, tezyil yapıp nazire yazılan başka kaside yoktur.²⁹ Şerhlerin sayısı 110, tahmisler 58, tesdisler 16 olup³⁰ sayısız nazireler yazılmıştır. Arap edebiyatında büyük şöhret kazanıp çok okunan, haftalık evrâd olarak tertip edilen, Delâilü'l-Hayrât ile birlikte ve ayrıca cenazelerde, ağır hastalıklarda bilhassa felçliler için icâzet-nâmeliler tarafından okunan bu eserin Batı dillerinin çoğuna tercüme edildiğini de ifade etmeliyiz.

SONUÇ

Eski Türk edebiyatının dinamikleri arasında yer alan dinî kültür, edebiyatımızı asırlarca etkilemiş, içeriği münasebetiyle edebî kaygıdan uzak binlerce manzume kaleme alınmıştır. Bu manzumeler içinde Hz. Muhammed için yazılan eserler her devirde rağbet görmüş; canlı bir dinî hayatın içinden gelen şairler, Hz. Peygamber'e olan sevgilerini yalın bir dille ortaya koymuşlardır. Üstelik her Müslümanın O'nun hakkında bilmesi gerekenler ele alınmış, bu samimi teşebbüsle de dinî-tasavvufî edebiyatımız zenginleşmiştir.

Bu zengin literatürde kaside-i bürde ve kaside-i bür'e'ler önemli bir yere sahiptirler. Zira Hz. Peygamber'in teveccühüne mazhar olan bu eserler, şairlerine maddî-manevî şifa kaynağı olmuş, zamanla kutsallaşmış, umum halkın hissî tekâmülünde önemli bir yere sahip olmuştur. Hatta bu eserler Arap, Fars ve Türk dili ve edebiyatlarının seçme eserleri yanında tedris ettirilmiş, Osmanlı irfanını inşa eden ve idâme ettiren müşterek eserler arasında yer almıştır.

Çalışmamız, sanatkâr bir aileye mensup olan, Diyarbakır'ın ünlü bilginlerinden ders alarak İslâmî ilimleri tahsil eden, Arapça, Farsça hatta Fransızca'yı iyi bilen; kâtiplik, mektupçuluk, mutasarrıflık gibi değişik devlet hizmetlerinde bulunan, bu görevleri yanında özellikle şiir üzerinde hayli emek sarf eden; edebiyatçı, şair, tarihçi, devlet adamı Diyarbakırlı Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi'ni ilim âlemine tanıtmaya amacı gütmektedir. Said Paşa'nın aczini ifade ederek başladığı, Busîrî'nin eserini Arapça-Farsça-Türkçe üç dilde kaleme aldığı ve vezin hatalarının hemen hiç olmadığı bu tahmiste, beşlik açısından Türkçe mısraların ardından Arapça beyitleri verdik. Onların bugünkü dille tercümelerini de dipnotlar hâlinde göstererek şekil ve muhtevâ bütünlüğünü sağlamaya çalıştık. Türkçe mısralarını okuyup transkripsiyonunu yaptık.

Birçok şairin Hz. Peygamber'in şefaatine nail olma düşüncesiyle yola çıktığı ve bir ibadet telakki ettiği kaside-i bürde'ler, aynı mevzuları ana hatlarıyla paylaşmalarına rağmen şairlerin kültür seviyeleri, hayata bakış açıları, şairlikleri güç ve kudreti nispetinde farklılıklar göstermekte, bu nedenlerle de hayli zengin bir vadi ortaya çıkmaktadır.

Said Paşa'nın da kendine has üslûbuyla kalem oynattığı bu vadide bu eserler, Hz. Peygamber aşkının hisli ve lirik terennümünde insanımıza bugün de esin kaynağı olmayı sürdürmektedirler.

²⁸ Şemsettin Şeker, Edebî Şahsiyetin Teşekkülünde Cami Derslerinin Rolü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2012, Sayı:22, s.179.

²⁹ Mahmut Kaya, İmam Busîrî ve Kaside-i Bürde, Altınoluk Dergisi, 1998, Sayı:154, s.38.

³⁰ Mahmut Kaya, a.g.e., s.39.

DİBĀCETÜ'L - BÜRDETÜ VE HĀ ENE EBDEÜ'T-TAĤMĪSÜ'L-ĶAŞĪDETÜ'L-MEVŞÜMETÜ
BİL-BÜRDETI ĶADDESALLĀHU SIRRA NĀZİMİHA VEĶAFFĀRA MUĤAMMESĪHĀ VE'L-
CEMĪ'İL MÜ'MİNİN

EL-FAŞLÜ'L- EVVEL Fİ- TA 'ZİLÜ'N-NEFS

Efser-i ser süre-i nazm-ı kerīm
Bismillāhi'r-raĥmāni'r-raĥīm
Zīver-i zer levĥa kelām-ı Ķadīm
Bismillāhi'r-raĥmāni'r-raĥīm

Nedür bu sende ĥuneynā olan melāl ü Ķamı
Baña disen nola ger sen gönüldeki eleme
Meger ki ārzü idersin Ĥabīb-i muĥteremi

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانِ بِنْدِي سَلِمِ
مَزَجَتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقَلَّةِ بَدَمِ

Fütādesin sana kimse ider mi tesliyeti
Meger ki olur ise ol ĥabīb-i menĥabeti
Nedür ya söyle bana gel bu sende keyfiyeti

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ
وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظُّلْمَاءِ مِنْ إِضْمِ

Bu eşk dīde-güvāh oldu 'aşķuna ĥaĥķā
Mecāl yoķ bunı inkāra hīĥ sana aşla
Gönüldeki Ķam-ı vehmin bunı ider ĩmā

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ أَكْفَفَا هَمَّتَا
وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَفْنَى بِهِم

¹ Ey benim dertli gönlüm! Selem ağaçlarının süslediği vadideki komşuları hatırladığın için mi, gözlerinin ak ve karasından akan yaşı kan ile karıştırmaktasın.

² Yahut Medine tarafından (Allah Resulü'nün tatlı kokusunu getirip sana koklatan)bir rüzgâr estiği için mi? (Böyle Allah Resulü'nün aşķı ve muhabbeti ile kendinden geçmiş olarak, kanlı yaşını tutamadan ağlıyorsun.) Yoksa Allah Resulü'nün çoğu zaman vakitlerini geçirdiği Medine yakınındaki İzam Dağı'ndan karanlık gecede çakan şimşek mi çakıp, Nübüvvet Nuru seni mest etti de böyle ağlamana sebep oldu ?

³ (Ey gönül), iki gözüne ne oldu ki; onlara “Kendinizi tutun ağlamayın.” dedikçe o iki göz daha çok kanlı yaş akıtıyorlar? Ve kalbine de ne oldu ki ; “Sakin ol, kendine gel.” desen de o aldırmaıyıp ölçüsüz sevgisi, hayranlığı ve delicesine aşķ ve muhabbeti artıyor?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Gönüldeki eser-i 'aşk hafâda tırmadı çün
Dümû' -ı çeşm ider imâ açar olup ceyhûn
'Aceb ki 'aşk olur ifnâ-yı hâs ü 'âm bütün

أَيْحَسِبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنَكَّتِم

4 مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِم

Cemâl-i yâr ezel itmiş seni fütâde belî
Anuñçün 'aşk ile tırmaz açar dü-dîde seli
Nedenlü gizlesen olur bu 'aşk u hub-ı celî

لَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرِقْ دَمْعًا عَلَى طَلَل

5 وَلَا أَرِقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

Hayâl-i yâr-ı enîsem bu gözde hâb kanı
Bu nâr-ı 'aşk ü hevâ yakdı kişver-i bedeni
Belî maḥabbet ü 'aşkdur bana gıdâ-yı teni

نَعَمْ سَرِّي طَيْفٌ مِّنْ أَهْوَى فَأَرَقَنِي

6 وَالْحُبُّ يَغْتَرِضُ اللَّذَاتِ بِالْأَلَمِ

Ḳodum bu 'aşk yolunda belî bu cân ü seri
Ne ḥavf ü ḥaşyet-i düşmen ne dost viḳâyeleri
Saña çü sırr-ı derûnem 'ayândur behri

عَدَّتْكَ حَالِي لَا سِرِّي بِمُسْتَتِيرِ

7 عَنِ الْوَشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُنْحَسِمِ

⁴ Aşk ve muhabbetten dolayı ağlayıp gözyaşı döken âşık, muhabbetin ondan akan gözyaşı ve muhabbetten tutuşup alevlenen kalp arasında gizli kalacağını mı zanneder?

⁵ (Ey âlemlerin sultanına âşık olan gönül!) Niçin beyhude aşkını inkârda ısrar ediyorsun? Eğer sende aşk ve muhabbet olmasaydı aşk ve muhabbet sebebiyle harabeye dönmüş yüzün ve vücudun üzerinde kanlı yaş dökmezdin. Ban denilen latif ağacı ve alem denilen Nur dağına hatırlayarak uykunu da terk etmezdin.

⁶ Evet, artık inkâr etmem mümkün olmadığı için itiraf ediyorum ki; aşk ve muhabbeti gönlümde yerleşen Allah Resulü'nün hayali bana gece geldi ve beni uykusuz bıraktı. Çünkü muhabbet dünya lezzetlerini elemle defedip yok eder.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Tükenmedi bu cihānun maķāşid ü emeli
Ne-būd ü būd mekeş ü keş meħāh ü ħāh cedeli
Şebāblık ķanı gitdi vü şeybet oldı celī

إِنِّي اتَّهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَدْلِ
وَالشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نَصْحٍ عَنِ التُّهْمِ⁸

EL-FASLÜ'S-SĀNĪ Fİ- ZİKRİN-NEFS VE MEN'İ HEVĀ

Henüz hevāsını itmekde şu'm nefis icrā
Rızā-yı Ħaķķa yarar bir iş itmedi ħayfā
Taħavvüf eylemez ol der-peyi hevā ħālā

وَلَا أَعَدْتُ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ قَرَى
ضَيْفِ أَلَمْ بِرَأْسِي غَيْرَ مُحْتَشِمِ⁹

Eğerci bilmiş olaydum nefsin şütür bed-ĥū
Ri'āyet itmedigin birlige o bu denlū
Ana naşib mi virirdüm şebābdan yā-hū

لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنِّي مَا أَوْقَرُهُ
كَتَمْتُ سِرًّا بَدَا لِي مِنْهُ بِالْكَتْمِ¹⁰

Bu nefsi seyyineden men'a kim ķādir ola
Meger i'āne-i tevĥik-i Ħaķķ cell ü 'alā
Niyāz ķıl Ħaķķa dāim ola muĥi' o sana

مَنْ لِي بِرَدِّ جِمَاحٍ مِنْ غَوَايَتِهَا
كَمَا يُرَدُّ جِمَاحُ الْخَيْلِ بِاللُّجْمِ¹¹

⁷ Artık hâlim sana ulaştı, durumumu biliyorsun, sırrım hasetçi ve gammaz kişilerden gizli olmadığı gibi derdim de kesilmiş olmayıp sonsuzdur.

⁸ Ey bana nasihatte bulunan! Söylediklerini kabul etmeyişimden dolayı bana darılma, daha önce saçımın aklığının hâl dili ile beni ayıplayan öğütlerini de töhmet sayıp kabul etmedim. Hâlbuki ihtiyarlık nasihat hususunda töhmetten en uzak kalan sadık bir uyarıcıdır.

⁹ Her zaman kötülük emreden benim nefsim tövbe ve iyi amel benzeri ölüm misafirinin yemeği durumundaki güzel hazırlık işinden hiçbir şey yapmadı. O misafir de çekinmeyerek ansızın kendisine tazim göstermeme fırsat vermeden gelip başıma kondu.

¹⁰ Eğer ben nefsimin beni yeneceğini ve ihtiyarlıkta gelen misafirimi ağırlayamayacağımı bilseydim beni ele veren ak saçlılık ve ihtiyarlık sırlarımı keten denilen boya ile kapatır gizlerdim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Ḥilāfına hareket kıl bu nefs-i bed-cūya
Mücāhid ol anuñ ile büyük 'adūv zīrā
Bu düşmene galebe pek 'azīm hünerdür ha

فَلَا تَرْمِ بِالْمَعَاصِي كَسَرَ شَهْوَتِهَا
إِنَّ الطَّعَامَ يُقْوِي شَهْوَةَ النَّهْمِ

12

Ger ülfet itse riyāzatla cū'ile Ḥaḳḳa
Bu şu'm ḥayāt ü zamān rām olur saña cāna
Kes arzūsın ana virme olur muḫī' o sana

وَالنَّفْسُ كَالطِّفْلِ إِنْ تَهْمَلَهُ شَبَّ عَلَى
حُبِّ الرِّضَاعِ وَإِنْ تَفْطِمُهُ يَنْفَطِمِ

13

Taḥazzür eyle şaḳın nefse virme sen arzū
Ṭarīḳımı bulup al zīr-i ḥükmüne yā-hū
Senüñ helākine ḳaşd eyler ise ḡulūv

فَاضْرِفْ هَوَاهَا وَحَاذِرْ أَنْ تَوَلِّيَهُ
إِنَّ الْهَوَى مَا تَوَلَّى يُضِمُّ أَوْ يَصِمُّ

14

Bu nefsin itme şaḳın ḥüsn-i ḥāline ṭama'ı
Hüner odur ide gör sen şikāyet ü fezā'ı
Elinden āh nice itmeme o düşmenin cezā'ı

وَإِخْشَ الدَّسَائِسِ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شَبَعٍ
فَرُبُّ مَخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التُّخْمِ

15

¹¹ Binicisini kendi istediği şekilde sevk eden, azgın ve başı gemlenemeyen nefsimin (azgın atların dizgin ve gemlerle döndürüldüğü gibi)başına buyruk istediği gibi ve istediği tarafa giden nefis atımı iyi ameller ve iyi huylar tarafına döndürmeyi benim için kim garanti edebilir.

¹² Nefis ve onun isteklerinin günah ve kusurlara devam ederek (doyurulup) kınılacağını ve yok olacağını umma, çünkü yemek obur ve aç gözlülerin isteklerini çoğaltır ve kuvvetlendirir. (Günaha devam etmek de aynen bunun gibidir.) Günaha devam ettikçe nefsin ve şehvetin günah işleme isteği daha da kuvvetlenir.

¹³ Nefis önce süt emen çocuk gibidir. Onu kendi hâline bırakırsan süt emme isteği ve sevgisi gençleşip tazelenir. Onu süttten kesip alıştıırırsan o da emmeyi bırakıp kesilmiş olur.

¹⁴ Ey nefsin terbiye etme istek ve kararında olan kimse! Onu isteklerinden vazgeçir ve sana hükmetmesinden sakın. Çünkü nefsin istekleri neyi hedefler ve hâkim olursa onu ya helak ya da rezil ve rüsva eyler.

¹⁵ (Ey gönüll!) Gerek açlık, gerekse tokluk desiselerinden kork ve sakın. İlimli olmayı ve orta yolda bulunmayı bırakma. Özellikle de açlığı ve susuzluğu mutlak ibadet sanma, nice açlık vardır ki, tokluktan daha zararlıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bu nefis ü divden a'dā 'adüv olur mı sana
 Hıuşūşla bu 'adūlar senūñle şubh ü mesā
 Şerīrdür hāzer eyle şaķın bulardan ha

وَخَالَفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَأَعَصِيهِمَا
 16 وَإِنْ هُمَا مَحْضَاكَ النَّصْحَ فَاتَّهِم

Melāz eyle dilā ol Hudā-yı bī-'aleli
 Ta'avvüz eyle müdām kıl bu nefis ile cedeli
 Kıo lāfi sen 'amel-i hāyr idüp hafıyy ü celī

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ قَوْلٍ بِلَا عَمَلٍ
 17 لَقَدْ نَسَبْتُ بِهِ نَسْلًا لِدِي عَقْمٍ

EL - FAŞLÜ'S- ŞĀLİŞÜ Fİ- ZIKR-İ FAZİLETİHİ VE KERĀMETİHİ

O meşhar-ı dü-cihān hāzret-i habīb-i Hudā
 Güzīde-i heme maħlūk-ı şāh-ı her dü serā
 'Azīz nefisine kıldı nice edeb ü cefā

وَشَدُّ مِنْ سَغَبٍ أَحْشَاءَهُ وَطَوَى
 18 تَحْتَ الْحِجَارَةِ كَشْحًا مُتَرَفَ الْأَدَمِ

Muħammed oldı Hudānuñ habīb-i münteħabı
 O ihtiyār ü murād itdi faķr ile seğabı
 Cihāndan eyledi i'rāz itmedi talebi

وَرَأَوْدَتُهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ
 19 عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمٍ

¹⁶ (Ey gönül!) Nefis ve şeytana uyma, ikisine de karşı gel. Eğer nefis ile şeytan sana söz ederlerse sözlerini düşman sözleri olarak bil, yorumla.(Sakin ha onların öğütlerine güveneyim deme ve asla kabul etme!)

¹⁷ Amelsiz olan boş ve kuru sözlerden dolayı yüce Allah'tan af ve mağfiret dilerim. Muhakkak ben amele yakın olmayan faydasız söz söylemekle nesil isnat ve ispat etmiş gibi oldum.

¹⁸ O Allah Resulü açlıktan dolayı karnına taş bağladı ve mübarek cildini taş altında toplayıp büktü.

¹⁹ Altından olan yüksek dağlar, onun varlığından şereflenmek ve değer görmek için Allah'ın Resulüne gelip giderek kıymetli madenlerini arz eylediler. Fakat O Allah Resulü, onlara rağbet etmemekle daha da yücelik gösterdi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

O mefhar 'āleme maḥşūş nice 'azīm nīk-ḥū
Ne mümkün ola ki ġayrīde zübde-i beşer ū
Hışāl Muḥammed tek cümle maẓharıdır bu

وَأَكَّدَتْ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ
إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعِصْمِ

20

Muḥammed oldı muḳaddem bu ḥalk-ı 'ālemden
Dü- 'ālemin daḥı şāhı o bu celī rūşen
Anuñ için bu vücūdda ḥalk olunmışken

وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةً مَنْ
لَوْلَاهُ لَمْ تُخْرَجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

21

Cemī-'i 'ilm-i benīyi taḥayyül eyle şehim
Resülün 'ilmine nisbet olunsa zerre sehīm
Ḥudā bilür anı itmez belı ihāta fehim

وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ
مِنْ نَقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكْمِ

22

Şıfāt ü zāt-ı Ḥudānuñ tamām-ı maẓharı ū
Hem enbiyā vü resülün cemī'a ekmeli bu
Muḥammed oldı ḥabīb-i Ḥudāya nīk-ḥū

فَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ
ثُمَّ اضْطَفَاهُ حَبِيباً بَارِئاً النَّسَمِ

23

²⁰ Peygamber'in zahirde ihtiyaç içerisinde bulunması O'nun altından dağları reddetmesini kuvvetlendirip züht ve takvasını takviye etti. Çünkü ihtiyaçlar, Peygamberlere mahsus sıfatlardan "İsmet" ve "İstikâmete" galebe edemez.

²¹ Bilinen dünyalıklar, âlemlerin sultanı olan Allah Resülü'nü dünya ve dünyalıklara meyil ve muhabbete nasıl çağırır? O olmasaydı dünya yokluktan çıkıp var olmayacaktı.

²² Bütün peygamberler had ve merhametleri mevkiinde durmuş olup (ve onun ilminden almışlardır ve bu aldıkları ise) onun ilminden bir nokta ve hikmetlerinden bir çizgiden ibarettir.

²³ O Allah Resülü öyle bir zattır ki, içi ve dışı ile (fizik görünümü ve manevî hayatıyla) tam ve en mükemmel şekilde yaratılmış ve her şeyi yoktan var eden Yüce Rabbimiz O'nu Resülü olarak seçmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Muhammed oldu dü-kevnün 'azîm-i pâdişehi
Degül mi kişver-i "levlâke lemâ" serîr-gehi
Şıfât ü zât ü fi 'âlde bulunmadı şibhi

مُنَزَّةٌ عَنْ شَرِيكَ فِي مَحَاسِنِهِ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمٍ

Şerîk kılma Hudāya o faḥr-ı 'ālemi kim
Ne denlü eylesen ifrāt be-cāmid ḥadde büküm
Beşerde medḥa anı yokdur iktidār-ı fehîm

دَعَّ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ
وَاحْكُم بِمَا شِئْتُمْ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتِكُمْ

Egerçi 'āleme geldi o mürselin ḥalefi
Muaḥḥar-ı velî kıldı taḳaddüm ol selefti
Sezâ taḥiyyet ü medḥa odur celî vü ḥafî

وَأَنْسَبُ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتُمْ مِنْ شَرَفٍ
وَأَنْسَبُ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتُمْ مِنْ عِظَمٍ

Lisân ile nice vaşf olunur faẓîlet-i ü
Ne mümkün eylemek evşâfını anuñ ser-mû
Ne söyler imdi oḳı bunda nâzım-ı ḥoş-gû

فَإِنْ فَضَلَ رَسُولِ اللَّهِ لَيْسَ لَهُ
حَدٌّ فَيُعْرَبُ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمِّ

²⁴ Allah'ın Resulü bütün güzelliklerden benzersizdir. Ondaki güzellik cevheri taksim olunmamış, tam ve mükemmel bulunup kimseye ondan nasip verilmemiştir.

²⁵ Hristiyanların, kendi peygamberleri hakkında iddia ettikleri ilâhlık yakıştırmasını bırak da, bundan başka istediğin sıfatla Allah Resulü'nü öv, hakîmâne hükümlerini ver. (Hangi sıfatlarla onu översen öv, yine de fazla bir şey söylemiş olmazsın.)

²⁶ O Allah Resulü'nün mübarek zatına, şereften şandan dilediğin vasıfları ve övgüleri yakıştır ve yüce derecesine büyüklükten dilediğin mertebeyi nispet eyle. O'nu övebildiğin kadar öv yine de haddi aşmış olmazsın.

²⁷ Yüce Allah'ın sevgili Resulü Muhammed Mustafa'nın faziletlerine sınır ve son yoktur ki konuşan ağız O'nun olgunluk ve erdemlerini tarif edebilsin.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Çerâğ-ı nūr-ı Hudādur dilā ḥabīb-i Hudā
 Zālām-ı rāh-ı dālāle odur ziyā-yı Hudā
 Degül mi feyz ile mürde dili kılan ihyā
 لَوْ نَسَبْتَ قَدْرَهُ أَيَاتِهِ عِظْمًا
 28 أَحْيَا اسْمَهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ

Muḥammedin 'azm-i şān ü sīretin Mevlā
 Bilür 'uḳūl-i beşer hem irişmedi hīç aña
 Ḥakīkatı bilinür mi anuñ dilā lā lā
 أَعْيَا الْوَرَى فَهَمَّ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يَرَى
 29 حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نَهَمِ

Hudā Resülden efzāl yaratmadı eḥadi
 Kemāl ü fazlınuñ olmaz nihāyet ü 'adedi
 Ḳamūnun iki cihānda penāh ü mu'temedi
 كَالشَّمْسِ تَظْهَرُ لِلْعَيْنَيْنِ مِنْ بَعْدِ
 30 صَغِيرَةً وَتُكَلُّ الطَّرْفَ مِنْ أَمَمِ

Gelür mi ḥāme-i vaşfa senā vü mācid-i ü
 Ki ḥaḳḳıyla anı vaşf itmede lisān baḡlū
 Resüle nisbet-i ma'nāyı bul sivā oḳu
 وَكَيْفَ يُذْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ
 31 قَوْمٌ نِيَامٌ تَسَلُّوا عَنْهُ بِالْحُلْمِ

²⁸Allah Resülü'nün mucizeleri büyüklük bakımından kadr ü kıymetine uygun mertebede olsaydı, onun tertemiz adı anıldığında tamamen çürümüş kemikleri diriltirdi.

²⁹Bütün yaratılmışlar O'nun mane'î olgunluklarını anlatmaktan acizdir. Gerek yakınında, gerekse uzağında bulunanlarda, O'nun değerini idrak hususunda âcizlikten başka bir şey görülmez.

³⁰Allah Resülü'nün hakikati güneş gibidir ki uzaktan göze küçük görünür, yakından bakınca ise gözü kamaştırır. Dolayısı ile yakından da uzaktan da O'nun hakikatini yani gerçek yüzünü tam idrak etmek mümkün olamaz.

³¹Uyku hâlinde bulunup da O'nu rüyada görmekte teselli olup bununla yetinen bir kavim, dünyada Allah Resülü'nün hakikatini nasıl idrak edip kavrayabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

O mefhar-ı dü-cihānuñ nice ider elsün
Senā vü medhini olsun velev ki zikri bütün
Gelür mi vaşfa o şāh-ı serīr-i ‘ilm-i ledün

فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ
وَأَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كَلِّهِمْ

Muhammed oldı nebiyyine cümle rāh-nümā
Delāletiyle anuñ buldılar Hudāya hedā
Anuñla eyledi aḥkāmın enbiyā icrā

وَكُلُّ أَيِّ أَتَى الرُّسُلُ الْكِرَامُ بِهَا
فَإِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمْ

Muhammed evvel ü āḥirde şem-‘i bezm-i Hudā
Şuā‘ ü nūr-ı fezādur cihānda o ḥālā
Nebī vü resül ü velī o reh-nümā ḥaḳḳa

فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضْلُ هُمْ كَوَاكِبُهَا
يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ

Semā-yı dīne Muhammed degül mi mihr-i ziyā
Zalām-ı küfre belī o sirāc-ı nūr-ı Hudā
Cemī‘an ümmete hem reh-nümā-yı rāh-ı Hudā

أَكْرَمَ بِخَلْقِ نَبِيِّ زَانَهُ خُلُقِ
بِالْحُسْنِ مُشْتَمِلٍ بِالْبِشْرِ مُتَّسِمٍ

³² O Allah’ın Resülü hakkında yaratılanların bilgilerinin ulaştığı son nokta, O’nun muhakkak bir insan olduğu ve yüce Allah’ın yarattığı bütün varlıkların hayırlısı bulunduğu gerçeğidir.

³³ Allah Resülü’nün dışında kalan diğer tüm peygamberlerin gösterdikleri mucizeler, sadece Allah’ın Resülü’nün mübarek nurundan onlara ulaşmıştır.

³⁴ Muhakkak ki Hazret-i Muhammed bir fazilet güneşi, diğer peygamberler ise karanlıkta insanlara O güneşin ışığını aksettiren yıldızlardır.

³⁵ Yüce Allah, O sevgili Peygamber’in yaratılışını ne ulvî bir ikramla vücûda getirmiştir! Güzellikle bezenmiş, güler yüzlülükle nişanlanmış ve böylece çok yüksek olan güzel ahlâk ve ebedî, tertemiz olan zâtı, varlığını süslemiştir.

Ne denlü olsa da gavvās-ı kılzüm-i vaşfi
 Alınmadı ki girāndur bu gevherin şadeği
 Muḥīṭ-ı 'aql ü fehīmdür o baḥr-ı sırr-ı ḥafī
 كَالزَّهْرِ فِي تَرْفِ وَالْبَدْرِ فِي شَرْفِ
 36 وَالْبَحْرِ فِي كَرَمِ وَالذَّهْرِ فِي هِمَمِ

Görince düşmen-i bed-ḥāh vaḳār ile uşımı
 Düşürdi ḥaşyete kalmaz idi güzer-gehi
 Celāli rütbe-i gāyetde zann itme teḥī
 كَأَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ مِنْ جَلَالَتِهِ
 37 فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمِ

Cibin-i māh-ı münevver celī bu ḡayr-ı ḥafī
 Zekāya virdi yüzünden ziyā nebiyyü şafā
 Ruḥı güle nice oldı şebīh-i ḡayr ü fī
 كَأَنَّمَا اللَّوْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدْفِ
 38 مِنْ مَعْدِنِي مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمُبْتَسِمِ

O pāk ravzaya ḡıbtā ider belī mīnū
 Defīndür anda o cism-i şerīf 'anber-i bū
 Meṭāf-ı ehl-i semāvāt ü ḳuṣiyāndur bu
 لَا طِيبَ يَعْدِلُ تَرْبَا ضَمَّ أَعْظَمَهُ
 39 طُوبَى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَمُلْتَمِمْ

³⁶ O Peygamber-i Zīşan Efendimiz yumuşak huyluluk ve nezâkette çiçek gibi, şan ve şerefte ayın on dördü gibi, kerem ve cömertlikte denizler kadar, himmetlerinde ise zaman gibidir. (Sonsuz derecede himmet sahibidir.)

³⁷ O Allah Resulü her zaman celâdet ve heybette bulunduğundan, şayet yalnızken onunla karşılaşacak olsan, O'nu sanki muazzam bir asker birliği arasında ve bir alay hizmetkârlar içinde sanırdın.

³⁸ Sedef içerisinde korunmakta olan inci, adeta Hz. Peygamber'in mübarek sözleri ve tebessümünün madenindedir.

³⁹ Peygamber Efendimiz'in mübarek kemiklerini kaplayan toprağa eşit hiçbir güzel koku yoktur. Ne mutlu o toprağı koklayana ve öpene!

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

EL-FAŞLŪ'R-RĀBĪ'U FĪ- ZĪKR-İ MEVLĪDİN-NEBĪ ŞALLALĀHŪ 'ALEYHĪ VESELLEM

Muhammed oldu risālet be-raḥmūn mihr ü mehi
 Odur serīr-i şefā'at-i raḥīm pādīşehi
 Anuñla buldı bulanlar ḳamu Ḥudāya rehi

أَبَانَ مَوْلِدُهُ عَن طِيبِ عُنْصُرِهِ
 يَا طِيبَ مُبْتَدَأِ مِنْهُ وَمُخْتَمِّمِ 40

Vilādetiyle cihān oldu nūr ile memlū
 Müzeyyen eyledi envār-ı dīn-i Ḥaḳḳ her sū
 İḥāḫa eyledi şirk ehlini gam ü ḳayḡu

وَبَاتَ إِيْوَانَ كِسْرَى وَهُوَ مُنْصَدِعٌ
 كَشْمَلِ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرِ مُلْتَمِّمِ 41

Mecūs ü Gebr ü Yehūdın ḫalāl ü bāḡī ü tefī
 Sevindi bā-şeref-i mevlid-i nebiyyi şafī
 İḥāḫa eyledi nūr-ı nebī be-her ḫarafi

وَالنَّارُ خَامِدَةٌ الْأَنْفَاسِ مِنْ أَسْفِ
 عَلَيْهِ وَالتَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمِ 42

Vilādetinde resūlün ḳamu Yehūd ü Tersā
 Şaşırđı kendini ḫar oldu bunlara dūnyā
 Meyāl-i müşrik ü küffāra döndü vāveylā

وَسَاءَ "سَاوَةٌ" أَنْ غَاضَتْ بِحَيْرَتِهَا
 وَرَدَّ وَارِدُهَا بِالْغَيْظِ حِينَ ظَمِي 43

⁴⁰ Allah Resulü'nün mayasının pak olması sebebiyle yüce Allah, doğuşu sırasında O'na birçok harika göstermiştir. Ey akıl sahipleri! O Peygamber-i Zîşan'ın hayatının ilk anından son demine kadarki iyiliğe ve temizliğine dikkatle bakın ki gerçeği görebilesiniz.

⁴¹ Allah Resulü'nün doğduğu gün, Kisrâ'nın bir daha toplanmaz dost ve askerleri dağıldığı gibi İran hükümdarı da sarayı yıkılmış olduğu hâlde geceledi.

⁴² Allah Resulü'nün dünyaya gelmesi ve Kisrâ'nın sarayının yıkılmasının verdiği üzüntü üzerine ateşperestlerin yaktıkları ateş, nefesini kesip sönmüş ve faydalandıkları Fırat Nehri de hüznün ve nedâmetinden mecrasını unutmuştur.

⁴³ Sava Gölü'nün yere batması ile suyunun kuruması Sava şehri halkını ümitsiz ve kederli bıraktı; göle gitmiş olanlar susuz, öfkeli ve hiddetli bir şekilde ümitsiz olarak dönmüş oldular.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

Toĸat-ı müşrik-i küffâr buldılar zullân
Ki yaĸdı âteş-i ĸarman kılıp pür-alîlin
Götürdi meyl-i taĸassür bütün ĸâs ĸıyelin

كَأَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالمَاءِ مِنْ بَلَلٍ
حُزْنَا وَبِالمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمٍ

44

Cihânı ĸapladı nûr-ı cenâb-ı faĸr-ı ümem
Anı işitmedi hem görmedi 'Amr ü Esam
'Ayân iken reh-i ĸaĸĸ-ı peyâm-ber-i ekrem

عَمُوا وَصَمُوا فإِغْلَانُ البَشَائِرِ لَمْ
تُسْمَعْ وَبَارِقَةُ الإِنذَارِ لَمْ تُشَمَّ

45

Müşâhede idüp ol bir güzîde-i 'Arabi
Beyân ü mu'ciz ü âyât ile özi nesebi
Bilürken itdiler inkâr o şâĸib-i ĸasebi

وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الأفقِ مِنْ شَهَبٍ
مُنْقِضَةٍ وَفَقَ مَا فِي الأَرْضِ مِنْ صَنَمٍ

46

Şüyü' bulınca resülün velüd-ı menĸabeti
Münâfıĸına gam irdi taĸuldı cem'iyeti
Bozuldı mecma'-ı küffâr tükendi meşvereti

كَأَنَّهُمْ هَرَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةَ
أَوْ عَسْكَرًا بِالحَصَى مِنْ رَاحَتِيهِ رُمِي

47

⁴⁴ Hüznünden ve gamından öyle bir hâl meydana gelmiş ve ateş öyle bir sönmüştü ki, ateşte adeta suda bulunan rutubetten eser vardı. Ve su öyle kurumuştı ki sanki suda, ateşte bulunan hararetten eser vardı.

⁴⁵ Müşrikler, putperestler ve kâfirler, kör ve sağır hükmünde oldular da Allah Resulü'nün geldiği müjdesinin ilânı onlarca işitilmedi ve tehdit şimşekleri onlarca görülmedi.

⁴⁶ Hz. Peygamber'in doğduğu gece ufukta şeytanların üzerine yıldızların atılmasını ve buna uyumlu şekilde gene o gece yeryüzünde bulunan putların yüzleri üzerine yıkılıp düştüklerini gördükleri hâlde yine o kâfir ve putperestler sapıklık üzere kalıp hakikati görmediler.

⁴⁷ Şeytanlar semadan öyle kaçtılar ki, güya onlar Ebrehe'nin kahramanları!!! Kaçarken gösterdikleri sürat ve telaş Allah Resulü'nün iki avucundan atılan çakıl taşlarından perişan olup kaçan müşrik askerlerinin hâline benziyordu. Onlar da kaçarak semayı terk ettiler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Muhammed iki mübârek eliyle gird-i belâ
Atup tozun Hudâ müşrikini kıldı a'mâ
İrâ'e itdi zihî mu'ciz-i hâr ü fersâ

تَبْدَأُ بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَبْطِنِهِمَا
نَبْدَأُ الْمَسِيحِ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمِ⁴⁸

Nebîyy-i muhteremün mu'cizi çü kevn-i rüşen
İrâ'e eyledi Haqka anı o hulk-ı hüsün
Tîmâr olur mı 'amâ hiç dıraht-ı mu'cizeden

جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً
تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقِ بِلَا قَدَمِ⁴⁹

EL - FAŞLÜ'L- HÂMİSÜ Fİ-YÜMN-İ DU'Ā-İ ŞALLALĀHÜ 'ALEYHİ VESELLEM

Resülde zâhir olan mu'cizât-ı keyf ü gümân
Ne denli eylese taḥrîk-ı benân bu qalemün
İder mi vaşfin anuñ yâ mekâdir-i 'ızamın

وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ
وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي⁵⁰

Resüli şakladı Allah görmedi a'dâ
Za'îf-i târ ile sed itdi bâb-ı gâr-ı Hudâ
Refîqına dir idi hem o "inneḥü ma'ana"

فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرِ مَا
وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرِمِ⁵¹

⁴⁸ Hz. Peygamber'in iki avucu içine aldığı taşlar tespih ettikten sonra öyle bir atıldı ki, bu atılış tespih edici Yunus Peygamber'in onu yutan balığın karnından atıldığı gibi oldu.

⁴⁹ Ağaçlar, O Allah Resülü'ne boyun eğerek ayaksız, kök ve dallarının üzerinde yürüyüp davetine geldiler.

⁵⁰ Allah Resülü'nün mucizelerinden şunu hatırla ki, en güzel ahlâka sahip olan Resülü Ekrem Efendimiz'i ve O'nun arkadaşı, kerem sahibi Hz. Ebu Bekir'i mağara bir araya getirmiş ve kâfirlerden hepsinin gözleri kör olup, mağaranın sakladığı o iki zâtı görmemişlerdir.

⁵¹ Bütün davasında gerçek, özelliklerinde pırl pırl Resülü Ekrem Efendimiz, Hz. Ebu Bekir ile beraber mağarada birbirlerinden ayrılmadıkları hâlde düşmanları onları göremediler. Ve "Bu mağarada kimseler yok." dediler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Ḥabībini hıfz itdi o ḥazret-i Mevlā
 Ḥamāme eyledi def-'i muzırrātı a'dā
 'Adū n'ider anı hıfz ü ḥimāye kıldı Ḥudā
 ظَنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى
 خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحْمِ

52

Metīn ḳal'a olur bu Ḥaḳḳın muḥāfazatı
 Eger iderse de yoḳ ḡam cihān muḥāṣamatı
 Ḳavī siper olur insāna Ḥaḳḳ maḥmiyeti
 وَقَايَةُ اللَّهِ أَغْنَتْ عَنِ مُضَاعَفَةِ
 مِنَ الدَّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الْأَطْمِ

53

Ḥabīb-i ḥazret-i Ḥaḳḳdur peyām-ber rāst-gū
 Be- külli vaḥy-i Ḥudādur kelām-ı bihter-i ü
 Degül mi sırr-ı Ḥudā maḫzanı o ey nīk-ḥū
 لَا تُنْكِرِ الْوَحْيِ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ
 لَا تُنْكِرِ الْوَحْيِ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ

54

Muḥammedün bu kerem oldı zātına vehbī
 'Atā-yı maḫz-ı Ḥudādur degüldür ol kesbī
 Nebī vü mürselin oldur gūzīn ü münteḫabı
 تَبَارَكَ اللَّهُ مَا وَحْيِي بِمُكْتَسَبٍ
 وَلَا نَبِيٍّ عَلَيَّ غَيْبٍ بِمُتَّهَمٍ

55

⁵² Kâfirler, güvercinlerin kısa zamanda kâinatın efendisi Hz. Muhammed'in bulunduğu mağara üzerine yuva ve yumurta yapıp dolaşmayacağını sandıkları gibi, örümceğin de az zamanda mağara üzerine ağ öremeyeceğini sandılar.

⁵³ Yüce Allah'ın sevgili Resulü'nü ve mağara dostu Hz. Ebu Bekir'i koruması, kat kat zırhlardan ve yüksek kalelerden onları müstağni kılmış ve başka korunma şekline ihtiyaç bırakmamıştır.

⁵⁴ O Allah'ın Resulü'ne rüyasında gelen vahyi, rüyada geldiğinden dolayı sakın inkâr etme. O'nun öyle bir uyanık kalbi vardır ki, gözleri uyuduğu zaman O'nun kalbi yine uyanıktı ve etrafında olup bitenleri görür ve duyardı.

⁵⁵ Yüce Allah'ın şanı ne büyüktür ki, vahiy hiçbir nebi için çalışmakla kazanılmamış, elde edilmemiştir. Gayb ile töhmetlenen, yani gaybdan haber verişlerinde yanılma ve hatası görülen hiçbir peygamber yoktur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

doi

Cihāmı hâzret-i Allah yaratdı hürmet-i ü
Nebî resûl şerefi hep anuñla buldı kamû
Tefekkür it nice zât-ı 'ulüvv-i şânıdur bu

كَمْ أَبْرَأْتُ وَصَبًا بِاللَّمْسِ رَاحَتُهُ
وَأَطَلَقْتُ أَرْبَاً مِنْ رَبَقَةِ اللَّمَمِ

Peyām-berün 'azm-i şân ü rif'ati bellü
Qabûl ider ne ki ister ise Hudâdan ü
Du'âsı ile olur bu zemîn-i huşk sebz-rû

وَأَخِيَّتِ السَّنَةِ الشَّهْبَاءِ دَعْوَتُهُ
حَتَّى حَكَتْ غُرَّةً فِي الْأَعْصِرِ الدُّهْمِ

Cenâb-ı mefhar-ı 'âlem habîb-i Rabb-i 'alâ
Gelür vücûda o elbet ne kim iderse du'â
Vücûdî oldı anuñ maḥz-ı raḥmet-i Mevlâ

بِعَارِضٍ جَادٍ أَوْ خِلْتِ الْبِطَاحِ بِهَا
سَيِّبٍ مِنَ الْيَمِّ أَوْ سَيْلٍ مِنَ الْعَرَمِ

⁵⁶ Allah Resulü çok kere mübarek avucunu sadece hastaya sürmekle onu şifâya kavuşturmuş ve çok kere de dertli ve muhtaçları cinnet hastalığından kurtarmıştır.

⁵⁷ Allah'ın Resulü'nün duası kurak ve kıtlık senesini öyle ihyâ etti ki, o sene, diğer zamanlar içinde kara atın alınıdaki beyaz nişana benzer en parlak sene oldu.

⁵⁸ Allah Resulü'nün duasının kıtlık senesini ihyâ etmesi, bir bulutun cömertçe bol yağmur yağdırması sebebiyle olmuştur. Bulut, o kadar yağmur döktü ki sen görseydin, geniş vadileri denizden kanallar yahut taşmakla Sebe beldesini harap eden Arim Vadisi'nin seli sanırdın.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

EL-FAŞLÜ'S-SĀDİSÜ FİL- KUR'ĀNİ VE HÜVE'L MU'ÇİZĀTÜ'L- KEBİRĀTİ

Hudā yaratdı anı hüsn-i hulḳ ile yektā
Şıfāt ü zātda Odur bī-naẓīr ü bī-hem-tā
Şebīh olur mı ana hīç cihānda kes lā lā

فَمَا تَطَاوُلُ أَمَالِ الْمَدِيحِ إِلَى
مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشِّيمِ

59

Bu vahy-i münzel-i ecell cemi' kütüb-i semā
Me'ād ü mebde'-i cem'in beyān ider Hāḳḳa
Yeter bu mu'cize faẓl-ı resūl-i Hāḳḳa dilā

لَمْ تَقْتَرِنِ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا
عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمٍ

60

Delīl kelām-ı ḳādīmīn 'ulüvv-i menzileti
Ki nāsuḥ oldı ḳamu dīni ḥükm ü keyfiyeti
Ne şübhe vardır anuñ cümle kütbe fevḳiyeti

دَامَتْ لَدَيْنَا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجِزَةٍ
مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْ جَاءَتْ وَلَمْ تَدُمِ

61

İrā'e eyledi Ḳur'ān ḳamuya rāst-ı rehi
Semā-i burc-ı Hūdānuñ belī o şems ü mehi
O mü'minün dü- cihānda hem intisāb-gehi

مُحَكَّمَاتٍ فَمَا يُبْقِيْنَ مِنْ شَبِّهِ
لِذِي شِقَاقٍ وَمَا يَبْغِيْنَ مِنْ حِكْمِ

62

⁵⁹ Allah'ın Resulü'nü öven kimsenin arzu ve emelinin, bütün güzel huylardan ve makbul âdetlerden temâyüz etmiş bulunan o zâtı tam olarak anlatmaya uzanmasında ne fayda vardır ki, O'nu hakkıyla övmek zaten mümkün değildir.

⁶⁰ Kuran-ı Kerim bize öldükten sonra dirilmekten, gelip geçmiş olan Ad kavminden ve İrem'den haber verse de, bu hâliyle bir zamana mukârin ve mahsus değildir.

⁶¹ Kuran-ı Kerim kıyamete kadar tahrif olunmadan bizim yanımızda daima mahfuz bulunmakla diğer peygamberlerin bütün mucizelerinden üstün olmuştur. Çünkü o peygamberlerle gelen mucizeler, zamanlarına mahsus kalıp daimi olmamıştır.

⁶² Kuran-ı Kerim ayetlerinin hükümleri muhalif ve muarız olanlara şüphe bırakmayacak derecede kati ve bakidir ve başka bir hakem ve delil aramaya da muhtaç değildir.

Bu vaḥy-i menzile uy çekme mü'minā ta'abı
Maḳāşidin ne ise kııl anuñ ile talebi
Yapış kavī 'amel ile anuñla rüz u şebi

مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرْبٍ
أَعْدَى الْأَعَادِي إِلَيْهَا مُلْقَى السَّلْمِ

63

Kelām-ı Haḳḳ ile eyle 'amel yeter bu sana
Metīn-i ḥabl budur eyle i'tisām aña
Necāt bunda dü-'ālemde yapış imdi buna

رَدَّتْ بِلَاغَتِهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا
رَدَّ الْغَيُورُ يَدَ الْجَانِي عَنِ الْحَرَمِ

64

Ḳamunun oldı bu Ḳur'an penāh ü müstenidi
Degül midür ya muvaḥḥid melāz ü mu'temedi
Bu gevherün hıç olur mı bahāsınuñ 'adedi

لَهَا مَعَانِ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ
وَفَوْقِ جَوْهَرِهِ فِي الْحُسْنِ وَالْقِيمِ

65

Ḥaşā'ışın nice ta'dāt idem yok 'add ü ḥāşa
Bu vaḥy-i menzilün olmaz 'acāyibi iḥsā
'Aṭā-yı maḥz-ı Ḥudādur bu ümmete ḥaḳḳā

فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا
وَلَا تُسَامُ عَلَى الْإِكْثَارِ بِالسَّامِ

66

⁶³ Kuran-ı Kerim ayetlerine karşı, kesinlikle tenkit ve reddetme olmamıştır ki, neticede düşmanların en şiddetlileri dahi teslimiyet göstererek âcizliklerinden dolayı davalarından dönmüş olmasınlar.

⁶⁴ Kuran-ı Kerim'in fesâhat ve belâgatı, onunla ters düşenin davasını, iffet sahibi olan erkeğin ailelerine uzanan canı eli men edişi gibi reddetmiştir.

⁶⁵ Kuran-ı Kerim ayetlerinin birbirini takviye hususunda deniz dalgaları gibi olan anlamları vardır. Ve hatta O'nun anlamları, güzellik, kıymet ve değerde inci, elmas gibi deniz cevherinin üzerindedir.

⁶⁶ Kuran-ı Kerim'in eşsizliği sayılmaz ve hesaba gelmez. Zapt ve kayda edilmez ve aynı zamanda çok tekrar edilip okunmakla usanç vermez ve bu yüzden terk edilmez.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Ma'ânisin dağı bilmez iseñ egerçi oku
Nesîm-i haşşası îrâs ider dile hoş-bû
Dimâg-ı cāna anuñ lezzeti çü kıand tatlû

قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ
لَقَدْ ظَفِرْتَ بِحَبْلِ اللَّهِ فَاغْتَصِمِ

67

Tilâvet eyle kelâm-ı kadîmi şubh ü mesâ
Sa'âdet-i dü-cihānuñ olur naşîb sana
Hulûş ile oku lâkin anı berây-ı rızâ

إِنْ تَتْلَاهَا حَيْفَةً مِنْ حَرِّ نَارٍ لَظَى
أَطْفَاتٍ حَرِّ لَظَى مِنْ وَرْدِهَا الشِّمِّ

68

Bu dağı menzili inkâr ider yâhûd tersâ
Naşîb degül aña îmân hâsed ider Hâkka
'Azîz tut anı yarın şefî' oldur o sana

لَا تَعْجَبَنَّ لِحَسُودٍ رَاحٍ يُنْكِرُهَا
تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَاذِقِ الْفَهْمِ

69

Kelâm-ı münzelin aşlâ ki hâsidün hâsedî
'Ulüvv-i şânına 'arz-ı tenâkus eylemedi
Cehûl olan bilemez hâkka ü bâtılı ebedî

قَدْ تَنَكَّرَ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْفَمُّ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

70

⁶⁷ Kuran-ı Kerim okuyanın gözleri, onun ayetleriyle nurlandı. Ona, muhakkak sen en sağlam tutanak olan Allah kelamı ile muzaffer oldun. Artık bırakmayıp ona sınımsız yapış, dedim.

⁶⁸ Eğer Kuran-ı Kerim'in ayetlerini cehennemden şiddetli ateşinden korktuğundan dolayı okursan, okuduğun Kuran'ın soğuk suyundan yardım görüp cehennem ateşini söndürürsün.

⁶⁹ Ey inanan insan! Kuran-ı Kerim'i iyi ve maharetle anladığı hâlde, bilmezlikten ve anlamazlıktan gelerek O'nu inkâr edip giden hasetçinin bu hâline sakın şaşma. (Ona inanmak, çok üstün bir meziyettir.)

⁷⁰ Göz hastalıktan dolayı bazen güneşin ışığını inkâr edip görmez ve ağız da hastalıktan dolayı suyun tadını inkâr edip anlamaz

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Cenâb-ı fahr-ı cihân mu‘cizâtınuñ behri
 Tarîk-ı hażret-i Allah oldı rāh-beri
 Semānün şānınuñ olmaz hikāye binde biri

وَمَنْ هُوَ الْآيَةُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ
 وَمَنْ هُوَ النِّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُعْتَمِنٍ⁷¹

EL - FAŞLŪ'S-SĀBĪ'U FĪ-İSRĀ'E 'ALEYHĪ'S-SELĀM

Muḥammedā saña Ḥaqqın bu virdügi ni‘amı
 Ki görmedi selefün bu ‘ināyet ü himemi
 O şeb ki eyledi da‘vet Ḥudā-yı zü'l-keremi

سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ
 كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ⁷²

O şeb ki da‘vet irişdi cenâb-ı Allahdan
 O laḥza maḳdese virdün ḳudümle şeref sen
 Semāya ‘izz ile ḳıldun ‘urüc hem andan

وَبِتَّ تَرْقَى إِلَى أَنْ نَلْتَّ مَنْزِلَةً
 مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ لَمْ تُدْرِكْ وَلَمْ تُرَمَّ⁷³

‘Azîz ü muḫterem olmaz nice ḥabîb-i Ḥudā
 O menzil kim irişmez melek ü beşer aşlā
 Saña virildi ḥabîbā bu devlet-i ‘uzamā

وَقَدَّمْتِكَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا
 وَالرُّسُلِ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمٍ⁷⁴

⁷¹ Ve ey kadrini, kıymetini bilen, sana itibar edenler için, Yüce Allah’ın kudret eserlerinden en büyüğü ve yaratılmışların en üstünü olan (Yüce Peygamber)! Ey varlığını en büyük nimet bilip ganimet sayanlar için ilâhî nimetlerin en üstünü (Olan Nebi) !

⁷² (Ey peygamberler şahı olan Allah Resulü!) Sen, geceleyin, karanlık gecede on beşindeki ayın karanlıklar arasında ışığını saçarak gittiği gibi, bir haremden, yani Kâbe’den diğer hareme, yani Mescid-i Aksa’ya gittin.

⁷³ (Ey âlemlerin övüncü olan Allah Resulü!) Sen “kabe kavseyn”den, hiç kimse tarafından erişilmemiş ve talep de edilmemiş ulvî mertebelere geceleyin yükseldin.

⁷⁴ Ey şan ve şeref sahibi ulu Peygamber! Bütün nebiler ve resuller, ulaştığın o menzilde (Mescid-i Aksa’da) hizmet olunmaya layık efendinin hizmetçileri üzerine takdimi gibi, seni takdimle öne geçirip imam edindiler.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

İrişdüñ 'arş-ı 'alāya güzār idüp ufıķı
Maķām-ı vuşlata irdüñ geçüp bu nüh-ıtaķı
Bu menzilüñ hele yoķdur beşerde mā-sebaķı

حَتَّىٰ إِذَا لَمْ تَدَعْ شَأوًا لِمُسْتَبِقِ
مِنَ الدُّنُوِّ وَلَا مَرْقَىٰ لِمُسْتَنِمِ

75

Sana olan ni'amı ey peygamber-i 'Arabı
Hudā anı kime virdi buyur "fedāke ebi"
Kamu 'ibād-ı Hāķķın sen güzīn ü münṭaḥabı

وَجَلَّ مِقْدَارُ مَا وُلِّيتَ مِنْ رُتَبِ
وَعَزَّ إِذْرَاكُ مَا أُولِيتَ مِنْ نِعَمِ

76

Hudā ki eyledi ümmet hezār ḥamd ü senā
Bizi senüñ gibi bir zāt-ı erḥame ḥāķķā
Şükür bu dīni naşīb eyledi bize Mevlā

بُشْرَىٰ لَنَا مَعَشَرَ الْإِسْلَامِ إِنَّ لَنَا
مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمِ

77

EL-FAŞLŪ'S-ŞĀMİNŪ Fİ- ZİKRİ'L-CİHĀD

Çeküp 'adāya kaçan kim o seyf-i tāb-nākin
İsāle eyledi cū-veş dimā'-ı nā-pākin
İzāle eyledi a'dānın 'aql ü idrākin

مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرِكِ
حَتَّىٰ حَكَّوْا بِالْقَنَا لَحْمًا عَلَىٰ وَضَمِ

78

⁷⁵ Ey yüce Allah'ın sevgili Peygamberi! Sen Miraç gecesi öyle mertebelere yükseldin ki, yüce Allah'a yaklaşmaya çalışan kimse için ulaşılacak başka bir mertebe ve nokta-i nihâyet bırakmadın.

⁷⁶ (Ey Allah'ın Resulü!) Rütbe olarak sana bahş olunan şefaet ve büyüklük mertebeleri öyle yüksek ve muazzam mertebelere ki, bunlara baktığında sana verilen nimetlerin büyüklüğünü idrak etmek mümkün değildir.

⁷⁷ Ey müminler topluluğu, ilâhî inayet ve ihsan olarak verilmiş sarsılmaz bir sütun gibi kıyamete kadar değişmeden ebedî kalacak İslâm dîni vardır.

⁷⁸ Düşmanlar, sürgülenmek suretiyle kasapların et kütükleri ve çengelleri üzerinde kıyılmış etlere benzeyinceye kadar, Peygamber Efendimiz her savaş sırasında düşmanlara kavuşmak ve onlarla savaşmaktan vazgeçmemiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Görünce ma'rekede ol şeh-i mülk-i sipehi
A'dânın oldu hem eyne'l- meferre cāy-gehi
Hirās-ı cān ile bunlar izā'a itdi rehi

وَدُّوا الْفِرَارَ فَكَادُوا يَغِيْبُطُونَ بِهِ
أَشْلَاءَ شَالَتْ مَعَ الْعِقْبَانِ وَالرَّحِمِ

79

Maḥabbet-i nebevīden o meretebe a'dā
Hirās ü ḥavf ile anlar firār eyledi tā
Ki bunlar eyledi dārü'l-bevārī ḥaybet-cā

تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَذْرُونَ عِدَّتَهَا
مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْأَشْهُرِ الْحَرَمِ

80

'Ināyet eyledi Allah Zü-l-celāl şehim
Cihādı tıtdı şaḥābe bu dīnde emr-i mühim
Bu emri eyledi ilhām-ı kâdir-i mülhim

حَتَّى غَدَّتْ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ بِهِمْ
مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّحِمِ

81

Eyā Resül senün 'irfān ü 'ilm ile edebin
Tutup bu ümmetün eyler rızā-yı Ḥaqq talebin
Selāmet oldu tıtanlar tarīk-ı müntaḥabın

مَكْفُولَةٌ أَبْدًا مِنْهُمْ بِخَيْرِ أَبِ
وَخَيْرِ بَعْلِ فَلَمْ تَيْتَمِ وَلَمْ تَيْتَمِ

82

⁷⁹ (İslâm düşmanları savaş meydanlarından) Kaçmayı öylesine arzuladılar ki, neredeyse, kartal ve karakuşlar tarafından meydanlardan kaldırılıp uçuşan leş parçalarına gıpta ettiler.

⁸⁰ Düşmanların şiddetli savaşlar yüzünden gece ve gündüzleri gelip geçerci de savaşın haram olduğu bilinen dört aylar girmiş olmadıkça o günlerin sayısını ve hangi ayın geldiğini bilmezlerdi.

⁸¹ Allah Resulü'nün sahabeleri o kadar cihat etmiştir ki, işte bu kahramanların himmet ve gayretleriyle İslâm dini gariplik devrini aştıktan sonra kuvvetlenmeye başlamış ve istenilen başarıyı da elde etmiştir.

⁸² Yüce İslâm dini, O Ashab-ı Kiram'dan gelen hayırlı baba ve zevcelerinin gayreti gibi kuvvetli yardım ile ebedî olarak düşmanların şerrinden mahfuz kalıp yetimlik ve dulluk çekmedi, sahipsiz kalmadı.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Muķāvemēt idemez hīç hüçūmına merdüm
Bu 'asker-i nebevī eyledi 'adūları kem
Yanar vücūdları nār-ı kıtālde çün hīzem

هُمُ الْجِبَالُ فَسَلَّ عَنْهُمْ مُصَادِمَهُمْ
مَاذَا رَأَى مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُضْطَدِّمْ

83

Ḥabīb-i Ḥaḳḳ gāzewātında düşmen-i Ḥaḳḳa
İderdi seyf-i guzāt-ı muvahḥidine ğıdā
Ġazāda hep dem-i a'da süyül idi ḥattā

فَسَلَّ حُنَيْنًا وَسَلَّ بَدْرًا وَسَلَّ أَحَدًا
فُضُولَ حَتَفٍ لَهُمْ أَذْهَى مِنَ الْوَحْمِ

84

Be-her ğazā-yı süyüf-ı ğuzātda ḥumret
Olurdu bā-dem-i a'dā-yı ḥāin ü bed-baḥt
Ġürūh-ı düşmene düşdi 'azīm hirās ü dehşet

الْمُضْطَرِّدِ الْبَيْضِ حُمْرًا بَعْدَ مَا وَرَدَتْ
مِنَ الْعِدَا كُلِّ مُسْوَدٍّ مِنَ اللَّيْمِ

85

Fezā-yı ma'reke levḥā ulansa ger nisbet
Rimāḥ-ı 'asker-i İslām çuḥama bī-minnet
Yazıldı ḥūn-ı 'adüvvle olup ḥaḫḫ-ı şıfat

وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ
أَقْلَامُهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُنْعَجِمٍ

86

⁸³ O Ashab-ı Kīram, kuvvet ve savaşa karşı dayanıklı olma bakımından dağlar gibidir. Onlardan müsademe eden kâfirlerden sor, her müsademe ve savaş yerinde olanlardan ne kahramanlıklar görmüşlerdir.

⁸⁴ İslām düşmanlarının kahroldukları zamanı ve ne biçimde kahrolduklarını Huneyn Deresi'ne, Bedir Ovası'na ve Uhud Dağı'na sor ki, o kahroluşlarının veba ve tâuun illetiyle kahrolmaktan daha dehşetli ve şiddetli olduğunu sana anlatsınlar.

⁸⁵ Beyaz kılıçlarını düşmanların kulaklarından sarkmış her bir siyah saçlarını yararak batırıp çıkardıktan sonra kırmızıya döndüren cengâver sahabeleri methederim.

⁸⁶ (Allah Resulü'nün mücahit sahabelerini elbet överim.) Sanki onlar kara çizgili süngülerle yazı yazan kâtiplerdir. Öyle ki, onların süngü kalemleri düşman vücudunun harfini bile noktasız bırakmayıp, her tarafını yaraladılar.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

doi

Cenāb-ı fahr-ı cihān ol güzīde-i merdüm
Cünūd-ı nuşreti oldu şümārda çün encüm
O 'asker-i zafer āşār ider a'dā-yı kem

شَاكِي السِّلَاحِ لَهُمْ سِيْمًا تَمَيِّزُهُمْ
وَالْوَرْدُ يَمْتَازُ بِالسِّيْمَا عَنِ السَّلْمِ

87

Sahābe kim o pelengān-ı mīşe-zār-ı vegā
O denli itdiler a'dāya hafv ü ru'b ilkā
Kamu çü cüşse-i bī-rūh oldılar hattā

طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَا مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا
فَمَا تَفَرَّقَ بَيْنَ الْبَهُمِ وَالْبُهُمِ

88

Maḥabbet-i Nebevīyi hemān ki ḳalbine ḳo
Saña olur iki 'ālemde yār u mu'cize-gū
Mu'in olunca peyām-ber senūñ olur her sū

وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ نُصْرَتُهُ
إِنْ تَلَقَهُ الْأُسْدُ فِي أَجَامِهَا تَجِمُ

89

Muḥīb-i şādıḳı ol tut tarīḳ-i mu'teberin
İder 'imād-ı maḥabbet bu ḳalb-i münkesirin
'Atā senūñ diyemem ben muḥāl-i binde birin

وَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيِّي غَيْرِ مُنْتَصِرٍ
بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوِّ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ

90

⁸⁷ Allah ve Resülü'nün ashabı silah ve teçhizatlı olarak heybet mükemmelliğinin yanında ve şevket sahibidirler. Gül, kokusu ve güzelliği sebebiyle selemden seçilip nasıl ayrılırsa, Ashab-ı Kiram da güzel yüzleri, üstün vasıfları ile diğer insanlardan temâyüz etmiş yüksek şahsiyetlerdir.

⁸⁸ İslâm mücahitlerinin yiğitlik ve cesaretlerinden korkan düşmanlarının kalpleri titredi ve akılları uçup gitti. Böylece kuzular gibi mücahitleri ayıramaz oldular.

⁸⁹ Her kime Yüce Allah'ın yardımı Allah Resülü'nün ihsânı ile olmuşsa, meşe ve dağ çalılıklarında aslanlarla karşılaşsa bile aslanlar ondan korkup sakin hâle gelirler.

⁹⁰ Allah'ın Resülü'nün dostlarından, O'nun sebebiyle yardım bulmamış olan kimse göremezsin. Aynı zamanda O'nun düşmanlarından da azap ve cezaya çarptırılmamış, bunun sıkıntısına düşmemiş kimse göremezsin.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

O mefhar-ı dü-cihân ümmetân-ı pür-günehi
 Himâyet itmededür ol dü-kevn-i pâdişehi
 'Uşât-ı ümmetin öldi zihî necâbet-gehi

أَحَلُّ أُمَّتُهُ فِي حِرْزِ مَلَّتِهِ
 كَاللَيْثِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أَجْمِ

91

Resül-i mazhar-ı luţf-ı Hudâ-yı lem-yezeli
 A'dâ-yı dîne o itdi haķaret ü zılli
 Kelâm-ı Haķķ ile te'yîd kıldı dîni belî

كَمْ جَدَلْتُ كَلِمَاتِ اللَّهِ مِنْ جَدَلِ
 فِيهِ وَكَمْ خَصَمَ الْبُرْهَانَ مِنْ خَصِمِ

92

Ne mümkün eylemek evşâf ü medh o pâdişehi
 Semâ-yı rif'atın öldi münîr şems ü mehi
 Şefâ'at ide ümîdüm budur bu hâk-i rehi.

خَدَمْتُهُ بِمَدِيحِ اسْتَقِيلُ بِهِ
 ذُنُوبَ عُمْرِ مَضَى فِي الشَّعْرِ وَالْخِدمِ

93

EL-FAŞLÛT-TĀSĪ'U FĪL- İSTİĠFĀR VE'L- İSTİŞFĀ

Hayıf ki hıdmet-i dünyāya eyledüm tek ü pū
 Hevā-yı nefis ile eş'ar-ı nazmına ārzū
 Hicāb-ı a'zam olupdur benim sülükime bu

إِذْ قَلَّدَانِي مَا تُخَشَى عَوَاقِبُهُ
 كَأَنِّي بِهِمَا هَدَيْتِي مِنَ النَّعْمِ

94

⁹¹ Aslan nasıl ki yavrularını orman içinde ağaçlar arasına yerleştirip korursa, Peygamber efendimiz de ümmetini İslâm dininin hıfz ve sıyânetine yerleştirmiş, dünyevî ve uhrevî felâketlerden korumuştur.

⁹² Allah Resülü'nün dini hususunda mücadeleye girişen nice düşman kişileri, Allah'ın kelâmı Kuran-ı Kerim yere sermiş, mağlup etmiş, kuvvetli düşmanlık ve hasımlığa sahip kişileri de onun mucizeleri nice defalar yıkmış ve pes ettirmiştir.

⁹³ Allah'ın Resülü'ne bu kasidemle medh ve senâda bulunmak suretiyle hizmette bulundum. Bu methedişim dolayısı ile halka hizmetle geçen ömrümün günahlarına af istemekteyim.

⁹⁴ Zira, bu şiir uğraşması ve dünyaya hizmet sonuçlarından korkular, günah gerdanlığını boynuma taktı. Bunlarla beni, cinayet bedeli olarak hazırlanmış kurbanlık deve imişim gibi helâke hazırlıyor ve felâkete sürüklüyor.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

Nedāmet ü hüzün ĩrās eylemez mi bana
Hevā-yı nefis ile geçti bu ‘ömrümüz hayfā
Diriğ ki hıdmet-i dünyā ile o ıadd-i dü-tā

أَطَعْتُ غَيِّ الصَّبَا فِي الْحَالَتَيْنِ وَمَا
حَصَلْتُ إِلَّا عَلَى الْأَثَامِ وَالنَّدَمِ

Bu nefis-i şu ’m nice demdür ki eyledi iğvā
Hayıf ki bir ‘amelüm olmadı bu faı-ı rızā
‘Acep mi dökse dem-i hasreti dü-çeşm sezā

فَيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تِجَارَتِهَا
لَمْ تَشْتَرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسْمِ

Bu gönlümün nice olmaz taıayyür ü velehi
Teğāffül üzre geçürdi mi hayf bu bī-āgehi
Bu sūı içinde benim şıfır dest ü kīse tehi

وَمَنْ يَبِيعُ أَجْلاً مِنْهُ بِعَاجِلِهِ
يَبِينُ لَهُ الْغَبْنُ فِي بَيْعِ وَفِي سَلَمِ

Zünūbdan bu dilün var egerçi munıabızı
Velākin ‘ahd ü maıabbetde olmadı naııızı
ıavī gönülde resülün vedād-ı muıterizi

إِنْ أَتِ دَنْبًا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضِ
مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرِمِ

⁹⁵ Halka hizmet ve şiiirle meşgul olduğum hāllerimde çocukıa ve cāhilce sapıklıklara uydum, bu hāilde geçen ömrüm içinde günahlar kazanmak ve nādım olmaktan başka bir şey elde edemedim.

⁹⁶ (Ey okuyucu!) , Nefsimin ticaretindeki zararını ve aldanişını gel gör ki, dünyada da günahları terk ile ebedi saadeti temin edecek olan dini satın almıyor, buna istekli dahi bulunmuyor.

⁹⁷ Her kim din hususunda ahiretini dünya lezzetleri ile değiştirir, sadece dünyayı alırsa, gerek peşin alış-verişte ve gerek ücretini peşin verip malını daha sonra alacağı selemde aldanmış olduğu o kimse için yakında aşıkār olur.

⁹⁸ Eğer ben günah ile gelsem dahi vefam ve ahdim bozulmuş, beni Allah Resülü’ne bağlayan manevi ipim de kesilmiş değildir. Yine şefaatinini ümit ederim.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Ziyâdedür bu gedānuñ egerçi seyyi'eti
Cenāb-ı hazret-i Hakkın keşir mağfireti
'Afüvdür ki ider 'afv ıulunda ma'siyeti

فَإِنْ لِي ذِمَّةٌ مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي
مُحَمَّدًا وَهُوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ

99

Zuhür ider kişinün hep o günde nîk ü bedi
N'ola bu mücrime ol demde eylese mededi
'Usât-ı maşşerin oldur zahîr ü mu'temedi

إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي مَعَادِي أَخِذًا بِيَدِي
فَضْلًا وَإِلَّا فَقُلْ يَا زَلَّةَ الْقَدَمِ

100

Şefâ'at ıışşı kerem kânı lütf u cüdet-hü
Odur 'uşâtın o günde penâh ü melce-i ü
Şefî' o mevki-i maşşerde 'aşıyâne şamu

حَاشَاءُ أَنْ يَحْرِمَ الرَّاجِي مَكَارِمَهُ
أَوْ يَرْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَيْرَ مُحْتَرَمٍ

101

Bana ezelde naşîb oldu çün maşabbet-i ü
Derūnum 'aşk-ı Resūl-i İlah ile memlū
Anuñçün oldu zebānum aña medāyih-gū

وَمِنْذُ أَلْزَمْتُ أَفْكَارِي مَدَائِحَهُ
وَجَدْتُهُ لِحَلَاصِي خَيْرَ مُلْتَزَمٍ

102

⁹⁹ Zira Âlemlerin Fahri'nden benim için bir çeşit özel aman ve sıyanet vardır ki; o da ismimim Muhammed olmasıdır. O irfan hazinesi olan Efendimiz, ahde vefada bütün insanların en vefalıdır.

¹⁰⁰ Kâinatın Fahri Efendimiz Hazretleri, eğer öteki dünyada fazilet ve keremi ile benim elimden tutmaz ve şefaet etmez ise sen bana de ki: Ey ayağı kaymış çaresiz, neredesin? Vay senin hâline!

¹⁰¹ Allah'ın Resulü'nün, kendisinden medet umanlara keremini esirgediği görülmemiş, duyulmamıştır. O kimseyi dünyada mahrum bırakmadığı gibi, öteki dünyada da mahrum bırakmaz. Kendisinden şefaet talebinde bulunan kimseyi karşılıksız ve mahrum bırakması mümkün değildir.

¹⁰² Fikirlerimi Allah'ın Resulü'nün övgüsüne tahsis ettiğim zamandan beri, bütün kötü hâllerden kurtulmam için lüzumlu olanların en hayırlısını buldum ve bana şefaet edeceğine kesinlikle inanıyorum.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

O mefhar-ı dü-cihânı kim eyledüm midhat
Olup bu emrde şârif liyâkat ü kudret
Bununla itdüm ümîd-i şefâ'at ü şefkat

وَلَنْ يَفُوتَ الْغِنَى مِنْهُ يَدًا تَرَبَّتْ
إِنَّ الْحَيَا يُنْبِتُ الْأَزْهَارَ فِي الْأَكْمِ

103

EL-FAŞLÜ'L-'ÂŞİR Fİ'L- VESİLETİ BE-CÂHE 'ALEYHİ'S-SELÂM

Eyâ serîr-i şefâ'at yegâne pâdişehi
Rezîl itme o günde bu hâk-i pür-günehi
Himâye eyle meded ey 'uşât necât-gehi

يَا أَكْرَمَ الْخَلْقِ مَا لِي مِنْ أَلْوَدِّ بِهِ
سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمِيمِ

104

O dem ki zâhir ola dūzahın tef ü lehebi
İrince "inhalikū" emr-i bâhiru'l-gazabı
Meded esirge o günde bu 'abd-i pür-kerbi

وَلَنْ يَضِيقَ رَسُولَ اللَّهِ جَاهُكَ بِي
إِذَا الْكَرِيمُ تَجَلَّى بِاسْمِ مُنْتَقِمِ

105

Şefî'ı zenb-i 'uşâtdur o melce-i ümmet
Belâ kenâr ü 'amîk oldı kılzüm-i rahmet
Ümîd kesme rahîmdür Hudâ-yı bî-minnet

يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ
إِنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرَانِ كَاللَّمَمِ

106

¹⁰³ Allah'ın Resulü'nden görülecek imdat ve şefaât, muhtaç olan eli unutmaz ve boş bırakmaz. Nitekim suların toplanmadığı yüksek yerlerdeki çiçek ve otları da muhakkak yağmur bitirip vücûda getirir.

¹⁰⁴ Ey yaratılmışların en şerefli olan Allah Resulü! Herkes için muhakkak olan hâdise ve felâket yani ölüm ve kıyamet meydana geldiği zaman benim için kendisine iltica edeceğim senden başka kimse yoktur.

¹⁰⁵ Kerim olan Yüce Allah'ın "Müntekim" ismiyle tecelli edeceği ve günah sahiplerini cezalandıracağı zaman bana şefaât etsen, benim sebebimle senin ulvî makam ve merteben dar olmaz ve ona bir noksanlık gelmez.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Egerçi eyledi 'ișyān ü zenb-i istilā
Ki ümmīd-gehüm 'afv-ı ḥāzret-i Mevlā
Ki sahn-ı raḥmet ü ḡufrān ü Sa'īd zīrā

يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ
لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمٍ
107

Kabül eyle bu 'abdün niyāz-ı mültemesin
İlāhi görmege lütf it ümīdinün 'aksin
'İnāyet it nefes-i pesde ḡusn-i ḥātemin

لَعَلَّ رَحْمَةً رَبِّي حِينَ يَقْسِمُهَا
تَأْتِي عَلَيَّ حَسْبَ الْعِضْيَانِ فِي الْقِسْمِ
108

Bu 'abd-i müznib-i maqşūd-ı faḳīr şefkat çū
Günāhı çok ki eyler 'ināyetün ārzū
Ḥabībün 'aşkına 'afv it 'abd-i esved-i rū

وَالطُّفُّ بِعَبْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ إِنَّ لَهُ
صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَنْهَزِمُ
109

Ḥabībün itdün ezelden refī'-ı menziletin
Virüp aña dü-cihānun 'ulüvv-i mertebetin
Şefā'at iḳlimin itdün 'aḫā be-her cihetin

وَأَنْذَنْ لِسُحْبِ صَلَاةٍ مِنْكَ دَائِمَةً
عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍ وَمُنْسَجِمٍ
110

¹⁰⁶ Ey nefsim! İşlediğin büyük günahlar yüzünden Allah'ın rahmetinden ümidini kesme. Çünkü O'nun mağfireti yanında büyük günahların affı küçük günahlar gibidir.

¹⁰⁷ Ey benim yüceler yücesi Rabbim! Benim ümmetimi, yüce katında tersine dönmemiş, geçerli ümitlerden eyle. Ve mağfret ümidimin aksi ile beni meyus eyleme, hesabımı da Hüsn-i zannım üzerine çıkarıp kesilmemiş kıl.

¹⁰⁸ Yüce Allah rahmetini taksim ederken umarım ki bu taksim de rahmet, günah miktarınca gelir.

¹⁰⁹ Ey yüceler yücesi Allah'ım! Her ne kadar o kulunda, musibetler gelip tahammül etmeye çağırıldığı zaman mağlup olarak kaçıp giderecek derecede zayıf bir sabır varsa da, senin kuluna, yani ben biçareye iki dünyada yine de kereminle muamele eyle.

¹¹⁰ İlâhi, senin taraf-ı ilahiyenden sâdır olan salât bulutlarına izin ver; emir, ferman buyur ki, salâvat-ı şerifleri Resul-i Ekrem'in Ravza-i Mutahhara'sı üzerine daima akıtarak cereyan edip dursunlar.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Şahābe oldı hidāyet yer ü cennet encüm
Uyarsa bunlara ger buldı ihtidā merdüm
Kıl iktidā ki resā tā tarīkın olmaya kim

وَالْأَلِ وَالصَّخْبِ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ
أَهْلِ التَّقَى وَالتَّقَى وَالْحِلْمِ وَالْكَرَمِ
111

Resül ü āline olsun şalāt şubh u mesā
Karār itdüğü müddetçe bu zemīn ü semā
Bularla eyle İlähi bu 'abd-i rüz-ı cezā

مَا رَنَحَتْ عَذَابَاتِ الْبَانَ رِيحُ صَبَا
وَاطْرَبَ الْعَيْسَ حَادِي الْعَيْسِ بِالنَّعْمِ
112

KAYNAKÇA

- Âbidin Paşa, *Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi*, Sadeleştiren: Ömer Faruk Harman, İstanbul 1977.
- Ali Emîrî Efendi, *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*, İstanbul 1327.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Ankara 2000.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, *Türk EdebiyatındaManzum Dinî Eserler*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul 1988,s. 356.
- ELİAÇIK, Muhittin, *Şemsi Paşa'nın Manzum ve Muhtasar Vikâyetü'r-Rivâye Tercümesi*, Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, 2009, Sayı:2, s.16.
- ERDOĞAN, Kenan, *Diyarbakırlı Said Paşa Divanı*, Manisa 2004.
- Fâik Reşâd, *Eslâf*, İstanbul 1312.
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1988.
- İslam Ansiklopedisi*, Kasîdetü'l-Bürde Mad., C. 24, s. 568.
- KADEMOĞLU, Mahmut Rifat, *Kasîde-i Bürde*, Şâmil İslam Ansiklopedisi,C.4, Şâmil Yay.,İstanbul 2000,s.278.
- KAHRAMAN, Bahattin, *Bûsürî'nin Kasîde-i Bürde'si Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler*, S.Ü. Fen-Edebiyat Fak., Edebiyat Dergisi, 1991, Sayı: 6, s. 173.

¹¹¹ Allah'ın Resulü'nün Ehl-i beyti, Ashabı ve bunlara uyan Tâbiinlerin de üzerlerine salâvat-ı şerifler daim olsun. Bunlardan her biri takva, nezafet, hilm ve kerem sahibidirler.

¹¹² Saba rüzgârı, ban denilen ağacın dallarını kımıldattığı ve deve çobanları türlü nağmelerle develeri sevk ve raksa getirdiği müddetçe (senin, ashabının ve daha sonra gelip senin yolunda olanların cümlesinin üzerine salât ve selâm olsun).

- KAHRAMAN, Bahattin, *Le'âli ve Abdurrahîm Karahisârî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri*, Türkiyat Araştırmaları Dergisi,1997, Sayı:4, s.57.
- KAYA, Mahmut, *İmamBusîrî ve Kasîde-i Bürde*, Altınoluk Dergisi, 1998, Sayı:154, s.38.
- KUZUBAŞ, Muhammet, *Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2007, Sayı:1/1,s.156.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Yay., İstanbul 1984.
- Mehmed Süreyya, *Sicill-i-Osmanî*, İstanbul 1311.
- Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, Haz. C. Kurnaz-M. Tatçı, Ankara 2001.
- ŞAHİN, Ebubekir Sıddık, *Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Mustafa İsen), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- ŞEKER, Şemsettin, *Edebî Şahsiyetin Teşekkülünde Cami Derslerinin Rolü*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2012, Sayı:22, s.179.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Devirler-İsimler-Eserler-Terimler, Dergah Yay.,C. 5, İstanbul 1982.
- YENİTERZİ, Emine, *Divan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.
- YENİTERZİ, Emine, *Türk Edebiyatında Na'tlara Dair*, Türkler, C.II. Ankara 2002, s.762.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

